

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

**Dopady vlády prezidenta Huga Cháveze na
ekonomický rozvoj Venezuely**

Bakalářská práce

Vedoucí práce

Ing. Zbyšek Korecki Ph.D.

Vypracovala

Alena Kolmačková

Brno 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Dopady vlády prezidenta Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely**

vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22. 12. 2016

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Ing. Zbyškovi Koreckimu Ph.D. za čas věnovaný mé práci, za jeho odborný dohled, připomínky, komentáře a cenné rady, které mi během spolupráce v průběhu zpracování mé bakalářské práce ochotně poskytl.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá analýzou vlivu vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely. Práce je rozdělena na teoretickou, analytickou a návrhovou část. V teoretické části práce jsou definovány základní ekonomické pojmy jako ekonomika státu, ekonomický rozvoj a růst, vybrané ekonomické a sociální ukazatele, které determinují ekonomický rozvoj státu, mezinárodní obchod a formy vlády. Analytická část práce se zabývá především analýzou vývoje pěti vybraných ukazatelů ve třech časových úsecích, která objasňuje vliv vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely. Výsledné poznatky z analýzy vybraných ukazatelů jsou shrnuty v analýze SWOT pro zhodnocení Chávezovy vlády, společně se dvěma možnými scénáři budoucího vývoje. V návrhové části jsou uvedena možná řešení či návrhy orientace politiky prezidenta Huga Cháveze pro zajištění ekonomického rozvoje Venezuely.

Klíčová slova

Hugo Chávez, Venezuela, ekonomický rozvoj, sociální rozvoj, mezinárodní obchod, míra inflace, míra chudoby, HDP, HDI

Abstract

The aim of this thesis is to analyze the impact of Hugo Chávez's government on economic development of Venezuela. This thesis is divided into three parts: The theoretical part, the analytical part and the proposal. In the theoretical part are defined basic economic concepts, such as national economy, economic development and growth, selected economic and social indicators that determine economic development of the state, the international trade and forms of government. The analytic section is mostly focused on the analysis of five selected indicators in three time periods, which clarify the impact of Hugo Chávez's government on economic development of Venezuela. Final findings of the analysis of five selected indicators are summarized in the SWOT analysis to evaluate the government of Hugo Chávez, together with two possible future scenarios of development. In the proposal are described possible solutions or suggestions for heading of the policy of President Hugo Chávez to ensure the economic development of Venezuela.

Key words

Hugo Chávez, Venezuela, economic development, social development, international trade, inflation rate, poverty rate, GDP, HDI

Bibliografická citace

KOLMAČKOVÁ, Alena. *Dopady vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely*. Brno, 2016. Bakalářská práce. Mendelova univerzita. Vedoucí práce Ing. Zbyšek Korecki, Ph.D.

Obsah

Seznam použitých zkratk	9
Úvod	10
Cíle a metodologie bakalářské práce	11
1. Literární rešerše	13
1.1 Ekonomika státu	13
1.1.1 Ekonomika rozvojových zemí	14
1.2 Ekonomický růst a ekonomický rozvoj	15
1.2.1 Faktory ekonomického růstu	15
1.2.2 Faktory dlouhodobého růstu	17
1.3 Ukazatele ekonomické výkonnosti	18
1.3.1 Hrubý domácí produkt	18
1.3.2 Hrubý národní produkt	20
1.3.3 Čistý národní produkt	20
1.3.4 Míra inflace	20
1.4 Indikátory lidského rozvoje	21
1.4.1 Index lidského rozvoje	22
1.4.2 Míra chudoby	22
1.4.3 Giniho koeficient	24
1.5 Mezinárodní obchod	24
1.5.1 Zahraníčně obchodní politika státu	25
1.5.2 Ukazatele mezinárodního obchodu	26
1.6 Formy vlády	27
2. Analytická část	30
2.1 Venezuela a její současná ekonomická situace	30
2.2 Hugo Chávez a jeho politika	32
2.3 Analýza vlivu vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely	35
2.3.1 Analýza prostřednictvím ukazatele HDP	36
2.3.2 Analýza prostřednictvím ukazatele míry inflace	38
2.3.3. Analýza prostřednictvím ukazatelů HDI a míry chudoby	41
2.3.4 Analýza prostřednictvím ukazatele salda zahraničního obchodu	46
2.4 Analýza SWOT	49
2.4.1 Nejvíce pravděpodobný scénář	49
2.4.2 Nejvíce rizikový scénář	51

3. Návrhová část	53
Závěr	59
Seznam použité literatury	61
Internetové zdroje	62
Seznam příloh	67

Seznam použitých zkratek

ALBA	Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América
CTV	Confederación de Trabajadores de Venezuela
ČLR	Čínská lidová republika
FEDECÁMARAS	Federación de Cámaras y Asociaciones de Comercio y Producción de Venezuela
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
HDP	Hrubý domácí produkt
HDI	Human Development Index
HND	Hrubý národní důchod
HNP	Hrubý národní produkt
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
IMF	International Monetary Fund
KLDR	Korejská lidově demokratická republika
MDGs	Millennium Development Goals
MBR-200	Movimiento Bolivariano Revolucionario – 200
ND	Národních důchod
NIZ	Nově industrializované země
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
OSN	Organizace spojených národů
PDVSA	Petróleos de Venezuela, S.A.
PEP	Plan de Enfrentamiento de Pobreza
UNDP	United Nations Development Programme
USA	United States of America
WTO	World Trade Organization

Úvod

Hugo Chávez byl významnou osobností v dějinách Venezuely. Doba jeho vlády a změny s ní spojené jsou považovány za významný ekonomický milník v moderních dějinách státu. Značným způsobem se transformovala hospodářská situace Venezuely, což způsobilo do té doby nevídané změny jak v životní úrovni obyvatel, tak i v jejich myšlení. Ekonomika země se za pouhých 14 let působení Chávezovy politiky významně přeměnila, což mělo vliv rovněž na okolní státy v rámci mezinárodních vztahů a obchodů. Hugo Chávez byl proto jak nenáviděn, tak obdivován širokou veřejností nejen této rozvojové země. Venezuela se za období jeho vládnutí stala mediálně známou a hospodářské změny, které se zde odehrávaly, jsou ještě dodnes častým tématem mnoha diskuzí po celém světě. Vzhledem k předpokladu možného sdílení vědomostí a zkušeností bude hospodářská politika Huga Cháveze zkoumána v předložené závěrečné práci.

Politická situace a rozhodnutí vlády jsou jednou z hlavních příčin budoucího vývoje ekonomik a společnosti zemí. Venezuela v krátkém období Chávezovy vlády změnila svůj budoucí vývoj v mnoha směrech. Otázkou však zůstává, jestli to byly změny pozitivní či negativní pro jednotlivé složky obyvatelstva a pro ekonomiku jako celek. Chávez aplikoval svá rozhodnutí v rozporu s mnoha demokratickými mocnostmi, avšak tímto přístupem se netajil ani před volbami roku 1999, které i přesto demokratickým hlasováním lidu s převahou ovládl. Oblibu si získal především u chudšího obyvatelstva státu, kterému se primárně snažil přerozdělit státní bohatství ze zisků z těžby ropy prostřednictvím zavedení mnoha sociálních programů. Vzhledem ke skutečnosti, že chudší obyvatelstvo tvořilo většinový poměr, byl v aplikování této politiky podporován i do dalších let svého působení ve vládě. Pokud pomineme tuto jednu stranu pohledu na celou problematiku, dostáváme se i ke kritice jeho vlády. V průběhu svého působení nebyl dle mnoha názorů vhodným kandidátem na post prezidenta a byl také pro svá vládní rozhodnutí odsuzován až do té míry, že venezuelský stát svou politikou odsoudil k hospodářskému propadu. V předložené závěrečné práci využívám především odborné zdroje a pojala jsem celou problematiku objektivně.

Cíle a metodologie bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je navrhnout možné využití politiky nebo sdílení zkušeností Huga Cháveze pro rozvoj země obdobného průmyslového potenciálu a velikosti. K dosažení cíle byla provedena analýza změn v ekonomické a sociální oblasti státu komparací období rozvoje země před nástupem prezidenta Cháveze do vládního systému, období jeho působení ve vládě, společně s analýzou současného období ve Venezuele. Hypotéza práce: Politika Huga Cháveze byla prospěšná pro ekonomický rozvoj Venezuely.

Bakalářská práce je rozdělena do tří částí - teoretické, analytické a návrhové. Teoretická část se zabývá teoretickým uvedením do problematiky. Byly zde definovány teoretické přístupy k ekonomickému rozvoji státu společně s charakteristikou vybraných ukazatelů ke komparaci ekonomického růstu a rozvoje v definovaných časových úsecích. V analytické části práce byla provedena analýza vybraných ukazatelů ekonomického rozvoje, která umožnila komparaci vývoje ve třech sledovaných obdobích – období před vládou Huga Cháveze, období v průběhu jeho vlády a současné období Venezuely. Společně s pěti ekonomickými a sociálními ukazateli byly analyzovány důsledky změn vládní politiky Huga Cháveze na ekonomický a sociální rozvoj země. Pro zhodnocení prospěšnosti či neprospěšnosti politiky Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely byla využita analýza SWOT, která objasňuje jednotlivá pozitiva a negativa vlády, čímž byly shrnuty veškeré poznatky získané z provedené analýzy jednotlivých ukazatelů. Analýza SWOT následně slouží jako podklad ke třetí návrhové části, v níž byly rozebrány především problematické události, které se staly v době vlády Cháveze, a byly navrženy lepší možné přístupy i řešení k celé situaci. Současně byla uvedena východiska pro předejetí vzniku možných hrozeb, které byly v analýze SWOT rovněž podrobněji popsány.

V teoretické části práce byla využita rešeršní metoda sběru dat a vědecký popis jednotlivých pojmů, které jsou v kontextu s cílem práce. Data byla získána především z odborných knižních zdrojů, které jsou jak českého, tak zahraničního původu. Při jejich nedostupnosti byly čerpány informace z odborných elektronických zdrojů. V analytické části byl vliv vlády Huga Cháveze na ekonomickou prosperitu státu realizován historicko-komparativní metodou ve třech časových obdobích. Uvedená metoda je založena na analýze vývoje jednotlivých ukazatelů, jejichž data byla získána z databází mezinárodních organizací, které jsou zaměřeny na sledování ekonomického

rozvoje jednotlivých zemí světa. Informace potřebné k vytvoření analytické části byly čerpány především z elektronických odborných textů a článků v cizím jazyce vzhledem k aktuálnosti sledované problematiky. K naplnění cíle byla využita metoda analýzy SWOT, která navazuje na získané poznatky z analytické části společně s vlastními myšlenkami možného rozvoje, které slouží jako podklad k návrhové části bakalářské práce.

1. Literární rešerše

Kapitola se zabývá teoretickým náležitostem ve vztahu k tématu. Existují mnohé souvislosti mezi politikami státu a jejich ekonomickou situací, je tedy třeba se zaměřit na jednotlivé typy vlád a na jejich dopady na ekonomický rozvoj státu. Nejprve jsou objasněny teoretické přístupy k ekonomice jako takové, k jejímu růstu a rozvoji a k jednotlivým ukazatelům, které měří její prosperitu. V následující kapitole jsou popisovány ukazatele, které sledují rozvoj životní úrovně obyvatel. Kapitola rovněž popisuje mezinárodní obchod spolu s jeho ukazateli, které jsou významnou složkou ekonomiky státu. Následně budou objasněny jednotlivé typy vlád, které mají velký podíl na celkové prosperitě státu a na jejím budoucím vývoji.

1.1 Ekonomika státu

Ekonomiku státu si můžeme představit jako ekonomický systém tvořený několika prvky a vazbami. Jednotlivé vazby jsou mezi prvky vytvářeny zajišťováním statků, které slouží k uspokojování potřeb společnosti a jejich členů. Souhrnně jsou tyto prvky nazývány jako ekonomické subjekty a společně tvoří národní hospodářství, které je děleno na několik odvětví nebo sektorů (Varadzin a kol., 2004). Podíly jednotlivých odvětví se na celkovém hospodářství postupně mění, v závislosti na průběhu jeho vývoje (Urban, 2015). V současné době je hospodářství tvořeno převážně čtyřmi sektory, a to primárním, sekundárním, terciárním a kvartérním. Primární sektor představuje těžbu surovin a produktů z přírody společně se zemědělstvím. V sekundárním sektoru se získané produkty následně zpracovávají. Do terciárního sektoru se zahrnují služby pro společnost a kvartérní se zabývá vzděláváním, vědou a výzkumem. V jednotlivých státech vždy převládá jeden ze sektorů, přičemž rozvojové země mají největší podíl hospodářství v primárním sektoru.

Základní ekonomické činnosti státu jsou výroba, rozdělování, směna a spotřeba statků. Jako statek označujeme předměty nebo činnosti, které slouží k uspokojování lidských potřeb. Obecně jsou statky rozděleny na zboží a služby. Místa, kde dochází ke vzájemné směně statků, se nazývají trhy (Urban, 2015). Trhy jsou zpravidla řízeny nabídkou a poptávkou, které jsou závislé na požadavcích společnosti. Kupující, kteří chtějí zboží nebo služby na trhu získat a směniti za peníze, tvoří poptávkovou stranu trhu a naopak prodávající, kteří zboží či služby poskytují k prodeji, tvoří stranu

nabídkovou. Pokud jsou tyto dva faktory ve vzájemné rovnováze, dochází k ekonomické prosperitě státu, která přispívá k jeho ekonomickému růstu.

1.1.1 Ekonomika rozvojových zemí

Ekonomiku rozvojových zemí je složité definovat. Přestože jsou jednotlivé země nazývány hromadně jako rozvojové, diametrálně se od sebe liší. Existuje ovšem několik charakteristik, která je i přesto spojují. Hlavními rysy rozvojových ekonomik jsou nízká ekonomická úroveň (HDP/HNP na obyvatele), rozpor mezi odvětvovou strukturou tvorby HDP/HNP a zaměstnaností, závislost a silné propojení vnějších ekonomických vztahů a přetrvávající sociálně ekonomický dualismus, což znamená stálou existenci tradičního ekonomického sektoru při rozvíjení moderního tržního sektoru (Palatková, 2013). Rozvojové země jsou i přesto charakterizovány jako vysoce heterogenní skupina zemí, jelikož zde nacházíme značný počet odlišností. Mezinárodními organizacemi jsou proto vymezeny mnohem specifičtější skupiny rozvojových zemí: nově industrializované země (NIZ), země exportující ropu a nerostné suroviny, nejméně rozvinuté země světa a vysoce zadlužené chudé země.

Skupina NIZ disponuje vysokým HDP na obyvatele, silnou dynamikou růstu, vysokým a stále významnějším exportem, otevřeností ekonomiky vůči světovým tržím, vysokým podílem zpracovatelského průmyslu a podobně. Důsledkem těchto faktorů je na tyto země někdy pohlíženo jako na vyspělé. Ostatní skupiny níže popisované se vyznačují ekonomickou a strukturální slabostí. Exportérská skupina má v rozvojovém světě specifické postavení, dosahuje nadprůměrné úrovně HDP na obyvatele a disponuje vysokými finančními prostředky. Ostatní oblasti země ovšem nejsou tolik rozvinuté a prosperující jako u zemí NIZ. Do nejméně rozvinutých zemí světa zařazujeme země dle tří kritérií: nízký příjem na obyvatele, slabý lidský kapitál (nízká úroveň vzdělání, výživy a zdraví) a ekonomická zranitelnost země (vysoká závislost na exportu a podobně). Obyvatelé se zde kromě chudoby musejí potýkat také s politickou nestabilitou a změnou úrovně bezpečnosti skrze vysoké zahraniční zadlužení. Vysoce zadlužené chudé země jsou mezinárodními organizacemi vymezovány jako specifická skupina skrze iniciativu Mezinárodního měnového fondu (IMF) a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD) pro jejich oddlužení. Jedná se o pomoc těmto zemím snížit jejich vnější dluh a tím zlepšit rozvojové a růstové

podmínky, omezit chudobu, podvýživu a další vážné problémy (Cihelková a kol., 2009).

1.2 Ekonomický růst a ekonomický rozvoj

Pojmy ekonomický rozvoj a ekonomický růst se mohou velmi snadno zaměnit, jelikož spolu úzce souvisí, ovšem každý představuje něco jiného.

Ekonomický růst je definován jako růst aktuálního reálného HDP, popřípadě jako HDP/obyvatele v daném státu. Je tedy kvantitativní charakteristikou, která značí vývoj produkce v dané ekonomice. Pojmem dlouhodobý ekonomický růst rozumíme růst potencionálního produktu, který je soudržný s přirozenou mírou nezaměstnanosti. Na ekonomický růst, především národních ekonomik, mají velký vliv některé „neekonomické překážky“, které mohou být politického, legislativního či sociálního charakteru. Na regionální úrovni se většinou nijak silně neprojevují (Čadil, 2010).

Ekonomický rozvoj je definován jako vývoj kvalitativních momentů a jednotlivých historických forem ekonomického systému. Z teoretického hlediska představuje sledování změn ekonomických mechanismů země a jejich uspořádání. Součástí jsou také úvahy o tom, jak ekonomický systém ve státě uspokojuje potřeby obyvatel státu (Varadzin a kol., 2004). Ekonomický rozvoj je výrazný, pokud bývá doprovázen změnami ve společnosti, například populační explozí, urbanizací, změnami ve spotřebitelském chování a podobně (Čadil, 2010).

I přesto, že jsou tyto dva pojmy odlišné, vzájemně na sebe navazují, protože nedochází k ekonomickému rozvoji bez existence ekonomického růstu (Čadil, 2010).

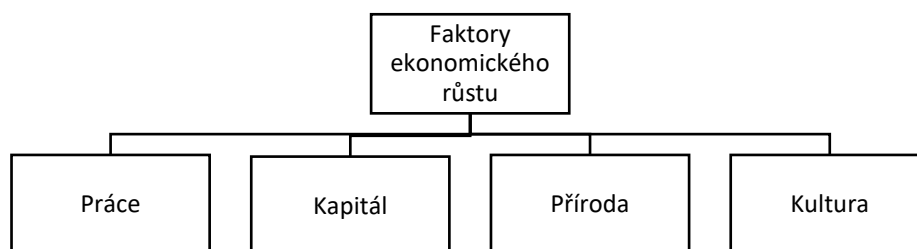
1.2.1 Faktory ekonomického růstu

Jednotlivé faktory ekonomického růstu mohou jakkoliv přispívat k celkové prosperitě ekonomiky státu. Prostřednictvím nich můžeme růst jednotlivých ekonomik odůvodňovat, a proto by vlády měly korigovat využívání jednotlivých faktorů do vzájemného souladu tak, aby se ekonomika státu vyvíjela.

Dle Varadzina a kol. (2004) se produkční faktory rozdělují do dvou skupin, na přímé a nepřímé. Přímými faktory jsou definovány vlivy, které bezprostředně působí na kvalitu vytvořeného produktu. Jde například o práci, kapitál nebo přírodu. Nepřímé

faktory působí prostřednictvím faktorů přímých a jsou jimi například různé organizace, sociokulturní úroveň a podobně.

Graf č. 1: Faktory ekonomického růstu¹

Práci můžeme definovat jako činnost vykonávanou ve specifických vazbách námezdních vztahů. Každá společnost disponuje určitým množstvím a potenciálem pracovních sil, který využívá ve smyslu kvantitativním. Na počet ekonomicky aktivního obyvatelstva mají velký vliv demografické procesy, jako věková struktura, sociokulturní vztahy, množství mentálně a fyzicky postižených osob a podobně.

Kapitálem rozumíme statky, které následně slouží k výrobě jiných statků, například budov, strojů a zařízení a podobně. Jde tedy o materiální infrastrukturu do výroby. Množství kapitálu v určité společnosti je dáno hojností investic, které byly v minulosti obdrženy.

Příroda a její využití je základem a zdrojem pro vytváření statků. Přírodní zdroje se rozdělují na obnovitelné a neobnovitelné. Mezi obnovitelné se řadí biologický materiál neustále reprodukován planetou nebo zdroje energie. Neobnovitelné zdroje se lidským přetvořením znehodnotí do určité míry tak, že už nemohou být využity znovu jako zdroj reprodukce statků. Možnosti využití neobnovitelných zdrojů jsou poněkud omezené. Nesprávný či dlouhodobě neudržitelný způsob využití omezených zdrojů znamená problém jak pro stávající, tak pro budoucí generace.

Kultura, jako produkční faktor, je považována ve smyslu znalostí či schopností tyto znalosti využít v reálném světě. Zahrnuje v sobě i určitou úroveň technologií a také sociální mechanismy, které jsou podporou pro její správné využívání. Jako

¹ Zdroj: VARADZIN, František. Ekonomický rozvoj a růst. Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-61-4.

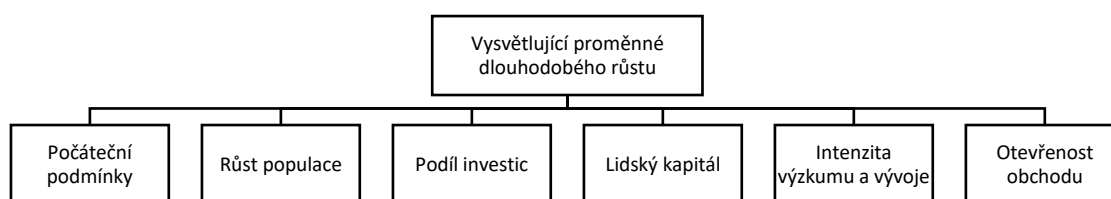
příklad zde mohou být uvedena náboženská tabu, systém morálně mravních příkazů a podobně. Za součást kultury státu je považován systém vzdělávání, sociálně politický prostor, hierarchický systém hodnot a také podpora vědy a techniky.

1.2.2 Faktory dlouhodobého růstu

Podle Stutelyho (2002) je dlouhodobý ekonomický růst závislý na počtu pracovní síly a na produktivitě práce. HDP na pracovníka roste v důsledku využívání investic a rozvoje technologického pokroku, což znamená, že investice a produktivita jsou základem kontinuálního a udržitelného ekonomického růstu.

Pro správné stanovení podílu jednotlivých faktorů k dlouhodobému růstu existují postupy růstového účetnictví. Často je totiž obtížné rozlišovat akumulaci kapitálu a růst produktivity. Postupy růstového účetnictví odpovídají na otázku, zda byl hospodářský růst v dané zemi veden spíše akumulací kapitálu nebo vyšší efektivností při jejich využívání. Hospodářská politika státu identifikuje důvody dlouhodobého růstu na základě využívání modelů růstového účetnictví, které formulují vztah mezi závislou proměnou (tempem růstu) a vysvětlujícími proměnnými. Vysvětlující proměnné dlouhodobého růstu definované Kadeřábkovou a Žďárkem (2006) jsou graficky znázorněny v následujícím schématu:

Graf č. 2: Vysvětlující proměnné dlouhodobého růstu²

Vztah mezi hospodářským růstem a počátečními podmínkami je záporný z toho důvodu, že země, které mají na počátku nižší důchod, rostou rychleji. Význam tohoto faktoru ve skupině vyspělých zemí dlouhodobě klesá.

Faktor růstu populace je především problémem v rozvojových zemích. Když se hrubý domácí produkt (HDP) určité země v čase nemění, ale populace roste, úroveň

² Zdroj: KADEŘÁBKOVÁ, Anna a Václav ŽĎÁREK. Makroekonomická analýza. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-05-0.

HDP na obyvatele systematicky klesá. Stejně tak, pokud je tempo růstu obyvatel vyšší než tempo růstu HDP.

Vláda může přímo ovlivnit faktor podílu investic, kdy sama poskytne finanční obnos do postižených či nerozvinutých sektorů nebo i nepřímo pobídkami k investičním aktivitám soukromých subjektů. Samotná výše investic ovšem ještě neznamená růst, nutnou podmínkou k němu je jejich efektivní využití.

Faktorem lidský kapitál rozumíme investice do lidského kapitálu související i s technologickým pokrokem. Vzdělanější obyvatelstvo má větší potenciál k efektivnějšímu využívání ekonomických zdrojů, čímž přispívá k vyššímu růstu. Pokud v populaci převažuje složka vzdělaného lidu, může se stát orientovat na technologicky náročnější aktivity, které ekonomický růst jen podpoří.

Následujícím faktorem růstu je intenzita výzkumu a vývoje. Důvodem stálého zvyšování výstupů ve světové ekonomice je technologický pokrok. Národní ekonomiky toho mohou dosáhnout vlastním výzkumem nebo přejímáním technologií od vyspělejších zemí.

Otevřenost země vůči vnějším ekonomickým vztahům a novým příležitostem je považována za další růstový faktor. Podněcuje konkurenceschopnost a vytváří snadnější přístup k novým technologickým znalostem.

1.3 Ukazatele ekonomické výkonnosti

Celkovou výkonnost ekonomik jednotlivých států lze měřit několika způsoby. Mezi nejpoužívanější a nejprůhlednější patří ekonomické ukazatele. Objasňují ekonomickou situaci ve státě v průběhu několika let, což nám následně umožní přehledně sledovat, například v grafickém zobrazení, vývoj jednotlivých ekonomik v průběhu času. V následujících podkapitolách jsou popsány vybrané ukazatele, z nichž jsou některé využity v analytické části.

1.3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt (HDP) udává celkovou ekonomickou výkonnost země bez ohledu na skutečnost, kdo je vlastníkem produktivních aktiv (Stutely, 2002).

Výpočet HDP lze provádět třemi odlišnými, avšak rovnocennými metodami. První, výrobní metoda, spočívá v sečtení hodnoty všech výrobků a služeb, které

jsou vyrobeny v dané zemi za určité období. Zároveň se od každé hospodářské činnosti odečtou náklady vstupů tak, aby bylo vyloučeno započítání jednoho výstupu dvakrát, jelikož výstup určité činnosti může být vstupem pro činnost jinou. Do HDP se tedy zahrnuje pouze přidaná hodnota (Stutely, 2002).

Druhá, výdajová metoda, je součtem výdajů všech ekonomických subjektů za statky a služby, respektive součtem všech složek agregátní poptávky (Hrbková a kol., 2015). Veškeré výdaje týkající se meziproductů se nezapočítávají, je nakládáno pouze s hodnotou finálních nákupů.

Dle Hrbkové a kol. (2015) je HDP představován výdajovou metodou jako:

$$\begin{aligned} HDP = & C \text{ (výdaje domácností na spotřebu)} \\ & + I \text{ (soukromé hrubé domácí investice)} \\ & + G \text{ (výdaje státu na nákup výrobků a služeb)} \\ & + NX \text{ (čistý export)} \end{aligned}$$

Obecně platí, že všechny výdaje jsou zároveň důchody, proto je třetí metoda nazývána důchodovou, kdy se jedná o součet důchodů všech výrobců v daném státu (Stutely, 2002). Jsou zde zahrnuty důchody ve formě mezd, platů, čistých úroků a také zisky firem a renty. K výsledku jsou připočítávány nepřímé daně a odečítány dotace (Hrbková a kol., 2015).

Dle Hrbkové a kol. (2015) je HDP představován důchodovou metodou jako:

$$\begin{aligned} HDP = & \text{náhrady zaměstnancům} + \text{daně z výroby a z dovozu} - \text{dotace} \\ & + \text{hrubý dovozní přebytek a smíšený důchod} \end{aligned}$$

Pokud porovnáваме hodnoty HDP v průběhu let, je vhodné kompenzovat změnu hodnoty peněz (inflaci nebo deflaci), čímž nám vznikají dvě varianty HDP. První variantou je nominální HDP, udávající celkovou ekonomickou aktivitu v běžných cenách. Druhou variantou je reálný HDP, který udává celkovou ekonomickou aktivitu ve stálých cenách (Stutely, 2002)

Vhodným ukazatelem pro celkový ekonomický blahobyt země je HDP na osobu, který objasňuje životní úroveň obyvatel. Faktory, které přímo souvisejí s životní úrovní obyvatel, jako například gramotnost nebo zdraví, sice nejsou zahrnuty ve výpočtu ukazatele, ale i tak je o nich v jeho hodnotách uvažováno (Stutely, 2002).

1.3.2 Hrubý národní produkt

Hrubý národní produkt (HNP) je peněžní hodnotou všech statků a služeb vytvořenou výrobními faktory ve vlastnictví občanů daného státu, kdy se nebere v úvahu, kde se tato produktivní aktiva nalézají. Odečtením nepřímých daní od HNP získáme hrubý národní důchod (Stutely, 2002).

1.3.3 Čistý národní produkt

Čistý národní produkt (čistý národní důchod) se definuje jako hrubý národní důchod (HND) s odečtenou hodnotou znehodnocení kapitálu, respektive odpisů vyjadřujících spotřebu kapitálu. Znehodnocení či spotřebu kapitálu nelze přesně definovat, pouze odhadnout prostřednictvím soustavy konvenčních pravidel (Stutely, 2002).

Čistý národní důchod (ND) je nejsouhrnnějším ukazatelem ekonomické výkonnosti, ovšem nemá tak praktický význam ve srovnání s hrubými ukazateli kvůli obtížím se zohledněním odpisů. Vztah mezi třemi popsányi ukazateli je následovný: HDP společně s čistým důchodem z majetku v zahraničí tvoří HND a následně HND s odečtenou hodnotou spotřeby kapitálu tvoří ND, jak již bylo popsáno výše (Stutely, 2002).

1.3.4 Míra inflace

Velmi důležitým a často používaným ekonomickým ukazatelem je míra inflace. Inflace vyjadřuje celkový vzestup cenové hladiny, který snižuje kupní sílu peněz. Míra inflace následně spolehlivě měří jednotlivé změny cenové hladiny za určité období. Udává rozdíl mezi cenovou hladinou v daném roce a cenovou hladinou v roce předcházejícím, oproti cenové hladině v předcházejícím roce. Hodnota ukazatele je vyjadřována v procentech (Kislingerová a kol., 2008).

$$\text{míra inflace} = \frac{\text{cenová hladina } (t) - \text{cenová hladina } (t - 1)}{\text{cenová hladina } (t - 1)} \times 100$$

Zjištění hodnoty cenové hladiny zajišťují cenové indexy: index spotřebitelských cen, implicitní cenový deflátor a index cen výrobců. Aby byl správně interpretován každý z jednotlivých cenových indexů, je třeba si uvědomit, ke kterému období je počítán. V záznamech je možno nalézt rozdílná čísla při vyjádření míry

inflace pomocí indexu spotřebitelských cen, ovšem všechny hodnoty jsou správné. Míru inflace pomocí indexu spotřebitelských cen totiž můžeme vyjádřit několika odlišnými způsoby. Do nejčastějších způsobů vykazování míry inflace se dle ČSÚ (2016) řadí následující:

1. Míra inflace vyjadřovaná přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, která udává procentuální změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců oproti průměru 12 předchozích měsíců. Převážně je tento typ výpočtu využíván při propočtech reálných mezd, důchodů a podobně.
2. Míra inflace vyjadřovaná přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku, která zaznamenává procentuální změnu cenové hladiny ve sledovaném měsíci daného roku oproti shodnému měsíci roku předchozího. Popisovaným způsobem jsou vylučovány sezónní vlivy, protože porovnáváme vždy stejné měsíce. Nejvíce je tenhle typ výpočtu využíván při propočtech reálné úrokové míry, reálného zvýšení cen majetku a podobně.
3. Míra inflace vyjadřovaná přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci, která sleduje procentuální změnu cenové hladiny sledovaného měsíce oproti měsíci minulému.
4. Míra inflace vyjadřovaná přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období, která udává změnu cenové hladiny sledovaného měsíce příslušného roku v porovnání s rokem, který je definován jako základní období.

1.4 Indikátory lidského rozvoje

V současné době jsou indikátory lidského rozvoje vysoce využívanými nástroji mezinárodních organizací pro porovnání sociálního a ekonomického rozvoje jednotlivých států. Umožňují o sledovaných státech vypovědět, zda se řadí mezi vyspělé či rozvojové země. Na jejich základě se také stanovují podmínky pro poskytování rozvojové pomoci do států, kde se rozvojové indikátory pohybují na nejnižších hodnotách, což vypovídá o jejich celkové nerozvinutosti. Většinou jsou poskytovateli pomoci mezinárodní organizace samotné nebo vyspělé země. V následující kapitole jsou popsány vybrané kvantitativní statistické ukazatele, které patří mezi nejvíce užívané indikátory lidského rozvoje.

1.4.1 Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje (HDI) je nejčastějším a nejuznávanějším měřítkem rozvinutosti, které udává ekonomickou a sociální vyspělost země. Je používán od roku 1990, kdy vydala Organizace spojených národů (OSN) první Zprávu o lidském rozvoji. V době před vznikem HDI se pro souhrnné hodnocení zemí v rozvoji používaly pouze ekonomické ukazatele, jako například HDP/obyvatele. Index lidského rozvoje se skládá ze tří základních ukazatelů, a to z délky života neboli z požadavku „vést dlouhý a zdravý život“, ze znalostí – „získat znalosti“ a z životní úrovně obyvatel sledovaného státu neboli „mít přístup k prostředkům nezbytným k dosažení slušné životní úrovně“. Pokud jsou splněny tyto tři základní složky nebo požadavky, sledovaná země je zemí rozvinutou (Syróvátka 2008).

Pro výpočet celkového indexu HDI se zaměřujeme na vymezení tří dílčích indexů, jež mají v jeho celkové hodnotě stejnou váhu. Jedná se o index očekávané délky života, index vzdělání a index HDP. Hodnota HDI je vypočítána jako aritmetický průměr těchto tří jednotlivých indexů (Syróvátka, 2008):

$$HDI = \frac{(index\ očekávané\ délky\ života + index\ vzdělání + index\ HDP)}{3}$$

Výsledná hodnota ukazatele se pohybuje mezi [0 – 1], přičemž čím vyšší je hodnota ukazatele, tím více je sledovaná země ekonomicky a sociálně rozvinutá. Na základě výsledných hodnot rozdělujeme státy do tří kategorií:

1. Při $HDI \geq 0,8$ se jedná o vysoce rozvinuté země
2. Při HDI v rozmezí $0,5 - 0,799$ se jedná o středně rozvinuté země
3. Při $HDI < 0,5$ se jedná o nejméně rozvinuté země

1.4.2 Míra chudoby

Chudoba je stále častější téma k řešení v mezinárodním společenství globalizovaného světa. Dopady chudoby a problémy s ní spojené se vyskytují po celém světě v jakékoliv míře. Stále intenzivněji se vlády jednotlivých států i mezinárodní organizace snaží chudobu ze světa vymýtit nebo alespoň zmírnit její následky, které mají za příčiny četné sociální nepokoje umocňující její působení. S nástupem 21. století a s ním spojenou globalizací je chudoba stále častějším pojmem v mezinárodních diskuzích, kdy se bohatší státy světa zapojují do bojů proti jejímu

působení a snaží se především rozvojovým státům pomoci. Na druhé straně, stále více propojený svět je v rámci šíření chudoby zdrojem přílivu uprchlíků a migrantů do rozvinutějších zemí a také jednou z příčin vzniku nelegálních obchodů, čímž může dojít k ohrožení stability, v některých případech i bezpečnosti, rozvinutých zemí.

Známe několik dimenzí a pojetí chudoby, její obecná definice je tak poněkud složitá. Jedním z nejčastějších definic chudoby je příjmová chudoba. Příjmová chudoba je stav, který dělá člověka „číselně“ chudým. Je vyjadřována hranicí minimální výše příjmu, která je nutná k uspokojení základních životních a lidských potřeb, jakožto zajištění obydlí a potravy (Rozvojovka, 2008).

Příjmovou chudobu dále dělíme na dva druhy – extrémní (absolutní) a relativní chudobu. Hranicí absolutní chudoby je příjem, definovaný Světovou bankou roku 1990, který dosahoval pouze \$1 na den. V roce 2008 byla tato hranice zvýšena na \$1,25 na den. Relativní chudoba je stav, kdy člověk určité země má vyšší příjem než je hranice absolutní chudoby, ale vůči ostatním obyvatelům daného státu či obyvatelům vyspělých zemí si připadá chudý. Nahlíží tedy na chudobu jako na stav relativní deprivace jedince ve vztahu k ostatním jedincům společnosti (Rozvojovka, 2008).

V širším pojetí chudoby můžeme rozeznávat i jiné dimenze než jen příjem obyvatel, například úroveň zdraví, úroveň vzdělání, přístup ke službám, stav infrastruktury, úroveň bezpečnosti, úroveň sociálního vyloučení a další (Rozvojovka, 2008).

K celkovému hodnocení stavu chudoby ve sledované zemi slouží míra chudoby. Měřit stav chudoby dané země prostřednictvím uvedeného ukazatele znamená identifikovat počet chudého obyvatelstva a ve vztahu k celkovému počtu obyvatel zjistit jejich podíl. Výsledná hodnota se udává v procentech. Vymezení hodnoty míry chudoby se děje jak z analytických, tak z administrativních důvodů - je třeba určit náklady pro chudé obyvatelstvo, které má oprávnění na příjem sociálních dávek. Míru chudoby lze měřit pro všechny její dimenze, nejčastěji se tak děje u absolutní a relativní chudoby. V dané zemi je hodnota míry chudoby výsledkem jejího celkového rozvoje a odrazem životní úrovně obyvatelstva (Mareš, 2002).

1.4.3 Giniho koeficient

Nerovnoměrnost v rozdělení příjmů se taktéž řadí mezi problémy, se kterými se rozvojové země potýkají. V každém státu je obyvatelstvo „rozděleno“ na chudé a bohaté, ovšem je také otázkou, do jaké míry je toto rozdělení přijatelné. Vyšší nerovnoměrnost v rozdělení příjmů odráží špatně fungující vládu v zemi a s ní spojenou korupci. Měření tohoto faktoru tedy napomáhá k vymezení hůře fungujících vládních systémů v jednotlivých zemích.

K měření celkové nerovnoměrnosti příjmů v domácnostech je využíván Giniho koeficient. Data o rozdělení příjmů a spotřeby většinou pocházejí z vnitrostátních průzkumů domácností. Údaje byly přizpůsobeny velikosti domácností, což zajišťuje více konzistentní měření příjmů na jednoho obyvatele. Giniho koeficient měří míru, do které se rozdělení příjmů mezi jednotlivci nebo domácnostmi v ekonomice odchyluje od dokonale rovnoměrného rozdělení příjmů. Lorenzova křivka (obrázek č. 1) znázorňuje kumulativní podíl celkových obdržených příjmů oproti kumulativnímu podílu počtu příjemců, počínaje nejchudším jedincem. Giniho koeficient představuje podíl plochy mezi Lorenzovou křivkou a hypotetickou linií absolutní rovnosti (A) oproti celkové ploše absolutní rovnosti (A + B). Výsledný údaj tohoto ukazatele nabývá hodnot [0 - 1], či procentuálních hodnot 0 % - 100 %. Pokud je výsledná hodnota Giniho koeficientu rovna nule, znamená to absolutní rovnováhu mezi příjmy (The World Bank, 2008).

$$\text{Giniho koeficient} = \frac{A}{A + B}$$

1.5 Mezinárodní obchod

V posledních letech se působení mezinárodního obchodu ve světě rozrůstá. Se stále více rozvíjející se globalizací je umožněn přístup na světové trhy stále více zemím světa. Mezinárodní obchod se zbožím a službami je historicky nejvýznamnější složkou mezinárodních ekonomických vztahů. Objem mezinárodního obchodu vzrůstá dlouhodobě rychleji než HDP světové ekonomiky, což jen dokazuje, že je jeho význam stále větší. Před samotnou definicí mezinárodního obchodu je třeba vymežit několik pojmů, které se spolu částečně prolínají a do jisté míry mohou být vzájemně zastupitelné. Jde o termíny: vnější ekonomické vztahy, mezinárodní obchod a mezinárodní obchodní operace (Palát, Peprný, Twerefou, 2013).

Vnějšími ekonomickými vztahy rozumíme souhrn prvků a aktivit, které jsou uskutečňovány vládou států a které zasahují do všech částí ekonomiky dané země. Mezinárodní obchod následně představuje jeden z prvků vnějších ekonomických vztahů, kdy je národní ekonomika provázána s ekonomikou světovou. Je definován jako mezinárodní směna zboží a služeb různých subjektů dané země v rámci světového hospodářství. Mezinárodní obchodní operace představují souhrn podnikových aktivit prováděných různými institucemi či podniky k realizování zahraničního obchodu. Jsou zde zahrnuty například finanční i nefinanční transakce, které přispívají ke vzniku či zániku obchodně právních vztahů v souladu s mezinárodním právem (Palát, Peprný, Twerefou, 2013).

1.5.1 Zahraničně obchodní politika státu

Zahraničně obchodní politika je významnou součástí státní regulace vnějších ekonomických vztahů. Nástroje politiky nejvíce ovlivňují teritoriální a zbožovou strukturu, objem i institucionální reformy realizace zahraničního obchodu. Obchodní politika odráží stav hospodářské politiky země, stejně tak jako hospodářské situace v zemi, a mimo jiné vychází i ze zahraniční politiky státu. Pro naplnění jednotlivých cílů zahraničně obchodní politiky státu jsou využívány autonomní a smluvní nástroje, mezi kterými existuje určitá souvislost. Účinnost autonomních nástrojů omezuje smluvní nástroje, které jsou rozdílné vůči jednotlivým integračním seskupením, jednotlivým zemím i mezinárodním ekonomickým organizacím (Palát, Peprný, Twerefou, 2013).

Autonomní nástroje jsou v souladu se zájmy vlastní ekonomiky státu. Mohou působit pasivně, kdy omezují nebo dokonce vylučují přístup výrobků na domácí trh, nebo jsou využívány i aktivně. Cílem aktivních autonomních nástrojů je usnadnění vývozu jednotlivých zboží a služeb. Do pasivních autonomních nástrojů řadíme například cla, kvantitativní restrikce, licenční řízení a podobně. Aktivními autonomními nástroji jsou vývozní subvence, prémie, pojištění exportních rizik a mnoho dalších (Palát, Peprný, Twerefou, 2013).

Smluvní nástroje zpravidla upravují použití autonomních nástrojů. To může představovat výhodu – stanovení a zaručení dodržování pravidel po dobu trvání platnosti smlouvy, i nevýhodu – možnost zneužívání lepší vyjednávací pozice

ekonomicky silnějších partnerů. Řadíme sem například bilaterální smluvní nástroje či multilaterální smluvní nástroje (Palát, Peprný, Twerefou, 2013).

1.5.2 Ukazatele mezinárodního obchodu

Ukazatele mezinárodního obchodu jsou používány pro zjištění obchodního stavu dané země s ostatními státy světového hospodářství. Pomocí nich můžeme blíže analyzovat, jak moc se sledovaná země do zahraničního obchodu zapojuje, zdali tento obchod zemi ekonomicky prospívá či zda je ekonomicky závislá na státech, se kterými obchoduje. Následně jsou v této kapitole uvedeny dva vybrané ukazatele, a to obrat zahraničního obchodu a saldo zahraničního obchodu.

1.5.2.1 Obrat zahraničního obchodu

Jedním ze základních ukazatelů je obrat zahraničního obchodu. Obecně pod pojmem obrat rozumíme souhrnné náklady všech obchodních dohod v určitém časovém úseku. V technické analýze obrat měří efektivnost a intenzitu alokace aktiv. Vysoký a rostoucí obrat je charakteristický pro trh s neustále rostoucím cenovým trendem (Trading Poitn, 2016).

Obrat zahraničního obchodu je charakterizován jako celkový objem zboží vyrobeného ve sledovaném státu a určeného k exportu, společně se zbožím dovezeným do sledovaného státu ze zahraničních zemí (import), které je určeno ke spotřebě, a zároveň se součtem zboží, které je importováno do sledovaného státu a jím následně re-exportováno do zahraničí (European Commission, 2016).

$$\text{Obrat ZO} = \text{export} + \text{import} + \text{reexport}$$

1.5.2.2 Saldo zahraničního obchodu

Saldo zahraničního obchodu porovnává hodnotu exportu zboží a služeb sledovaného státu oproti hodnotě jeho importu. Popisovaný ukazatel tedy měří čistý výnos z mezinárodních aktivit sledovaného státu. Pokud je hodnota exportu země vyšší než import, výsledkem je kladná obchodní bilance, některými charakterizována jako obchodní přebytek. Naopak, pokud je hodnota dovozu vyšší než hodnota vývozu, setkáváme se s obchodním deficitem neboli zápornou obchodní bilancí. Tyto země tedy importují více zboží a služeb než jsou schopni vyvážet, což vede k jejich závislosti na cenách světového trhu (Kimberly, 2016).

Vlády jednotlivých států vytvářejí obchodní politiky směrem k podpoře a udržení obchodního přebytku, který pro ekonomiku země znamená zisk. Kladná obchodní bilance znamená pro zemi vyšší životní úroveň, nízkou míru nezaměstnanosti a celkově vyšší příjem ekonomicky aktivního obyvatelstva. Zachování tohoto stavu země je pro vlády cílové, proto se uchylují k tzv. obchodnímu protekcionismu, kdy chrání domácí průmysl tím, že zamezí vyššímu importu zavedením cel, kvót nebo dotacemi na dovoz (Kimberly, 2016).

$$\text{Saldo ZO} = \text{export} - \text{import}$$

1.6 Formy vlády

V současnosti rozlišujeme několik forem vlád, které v průběhu minulosti utvářely dění ve státech a ovlivnily tak jejich postavení ve světě. Vláda má významný podíl na budování pozice a postavení státu v dnešní době. Dle Hrbkové a kol. (2015) formou vlády přesněji rozumíme způsob organizace státní moci, složení a povahu nejvyšších státních orgánů, jejich vzájemné vztahy a způsob dělby moci. Již od dob Aristotela, který vytvořil dvě kritéria forem vlády, definujeme šest rozdílných vlád, přičemž těmito kritérii jsou: počet participujících osob na moci a vztah státní moci k obyvatelům. V návaznosti na tato kritéria Aristoteles rozlišoval tři dobré typy vlády, které mají zároveň své horší protějšky. Dobrymi modely vlád jsou: království (basileia) – vláda jedince, aristokracie (aristokratia) – vláda menšiny a ústavní vláda (politeia) – vláda většiny. Horší varianty těchto vlád jsou Aristotelem nazývány: tyranie (tyrannis), oligarchie (oligarichia) a demokracie (démokratia) – vládu lidu.

Dle Aristotela byla nejlepší forma vlády basileia, která ale byla zároveň nejnáchylnější k přeměně ve svoji horší variantu, jelikož vládnoucí může lehce podlehnout pokušení sobectví a svévole. Naopak jako nejbezpečnější formu vlády viděl politeiu. Demokracii popisoval jako její protipól, či horší protějšek, jelikož si ji představoval jako vládu nekompetentní lůzy, provázenou chaosem a iracionalitou (Hrbková a kol., 2015).

Dle Hrbkové a kol. (2015) se v současné době pro rozlišení formy vlád nejčastěji považuje kritérium organizace a dělby moci ve státě, na jejichž základě zaznamenáváme následující skupiny:

1. Parlamentní forma vlády

Parlamentní forma vlády projevuje možnost slučitelnosti funkcí moci výkonné a zákonodárné. Výkonná moc je v této formě vlády odvozena od moci zákonodárné a má důvěru parlamentu. Dochází zde ke shodné orientaci vlády a většiny v parlamentu, což znamená, že vládu můžeme pojmout jako většinovou. Může ovšem existovat také menšinová vláda, která je parlamentem tolerována. Tato forma vlády je odpovědná parlamentu, který ji kontroluje a vyslovuje jí důvěru a nedůvěru.

2. Prezidentská forma vlády

V současné době se vyskytuje pouze v republikách. Výkonná a zákonodárná moc jsou zde neslučitelné. Prezident zosobňuje moc výkonnou, je volen přímo občany a zastupuje i pozici premiéra – neexistuje zde tedy vláda v pravém slova smyslu. Členové vlády jsou jmenováni i odvoláváni prezidentem a nejsou nikterak vázáni na orgány zákonodárné moci. V této formě vlády je rozhodující vždy slovo prezidenta, členové vlády mohou být chápáni pouze jako jeho poradci.

3. Poloprezidentská forma vlády

Kombinuje prvky prezidentské a parlamentní formy vlády. Prezident je volen přímo občany a oproti prezidentovi parlamentního systému má větší pravomoci k rozhodování. Vláda má svého premiéra, odpovídá parlamentu a je jmenována prezidentem dle výsledku voleb. Striktně je zde vymezen výčet pravomocí, které náleží parlamentu a jejich zbytek náleží právě prezidentovi a vládě.

4. Direktoriální forma vlády

Direktoriální formou vlády rozumíme vládu shromáždění, jakýsi politický systém, v němž není moc zákonodárná a výkonná od sebe oddělena. Moc vychází ze shromáždění, které vládne pomocí vlády. Tu tvoří tzv. Spolková rada, která je výkonným výborem v rámci parlamentu (shromáždění). Jedná se tedy o konsensuální demokracii, kdy prezident není považován za hlavu státu, tou je naopak celá Spolková rada, která je výborem parlamentu. Hlavu státu tedy můžeme označit jako kolektivní.

5. Kancléřská republika

Zvláštní forma vlády, tzv. kancléřská republika, má oproti poloprezidentskému systému blíže k parlamentní formě vlády, ovšem moc výkonná je posílena osobou kancléře, který má hlavní roli ve státě a je zároveň předsedou vlády. Postavení

prezidenta je velmi slabé. Kancléř je volen parlamentem, přesněji Spolkovým sněmem, klasickým volebním systémem. Členové vlády jsou v tomto systému voleni prezidentem na návrh kancléře.

2. Analytická část

Analytická část bakalářské práce se zabývá analýzou a studiem vlivu vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely prostřednictvím vybraných ukazatelů definovaných v teoretické části. K podrobnějšímu popisu dopadů vlády na ekonomiku státu je pro každý ukazatel vyhrazena samostatná podkapitola analyzující vývoj ukazatelů v časovém úseku od roku 1990 do současnosti. V časovém horizontu 26 let jsou zahrnuta tři časová období, a to období před nastoupením prezidenta Cháveze do vládního systému Venezuely, doba za jeho vlády a období po jeho vládě, kdy se nástupcem Huga Cháveze stal Nicolás Maduro. Grafické zobrazení vývoje jednotlivých ukazatelů v čase je východiskem pro historicko-komparativní metodu, která má za cíl objasnit do jaké míry politika prezidenta Cháveze ovlivňovala hospodářskou situaci v zemi a zda to byly změny pozitivní či negativní. V první části kapitoly je popsána současná ekonomická situace Venezuely společně s obecným popisem státu. Následující podkapitola je věnována bývalému prezidentovi země, Hugo Chávezovi, a jeho politice. V dalších podkapitolách jsou již analyzovány jednotlivé ukazatele s cílem objasnit vliv politiky na ekonomiku státu.

2.1 Venezuela a její současná ekonomická situace

Venezuela, oficiálním názvem Bolívarovská republika Venezuela, je státem, ve kterém žije přibližně 30,9 milionu obyvatel (údaj z roku 2015) a nachází se na severním okraji Jižní Ameriky (MZVČR, 2016). Ze severu je ohraničena Karibským mořem a Atlantským oceánem, z východu státem Guyana, z jižní části Brazílií a ze západu státem Kolumbie (Nichols a Morse, 2010). Venezuela vznikla z původně šesti oddělených provincií, které existovaly na severu kontinentu Jižní Ameriky. V současnosti se skládá z 23 států, jednoho federálního distriktu a z 11 federálně závislých území, mezi které patří 72 ostrovů nacházejících se v Karibském moři (Tarver a Frederick, 2005). Hlavním městem je Caracas, který se nachází na severu země v údolí mezi kopci a horami Centrálního pohoří. Caracas je zároveň federálním distriktem a místem, kde sídlí venezuelská vláda (Nichols a Morse, 2010).

V roce 1498 zemi objevili první Evropané - Kryštof Kolumbus, při své třetí plavbě do Ameriky. V následujících letech 16. století probíhalo období kolonialismu, kdy byla Venezuela spolu se svými původními obyvateli pod vládou španělského království, které těžilo z výhod venezuelského státu a profitovalo především z těžby

zlata, z produkce kvalitního tabáku a kaka, a také z produkce živočišných produktů (produkce kůže a soleného masa). Nezávislým státem se stala až roku 1811, kdy nově zvolená venezuelská vláda již svobodně rozhodovala o osudu své země (Nichols a Morse, 2010).

Venezuela je zemí s velkými zásobami nerostného bohatství. Je pátým největším exportérem ropy s největšími zásobami obecně užívané ropy (lehká a těžká surová ropa) na západní polokouli a s největšími zásobami netradičně využívané ropy (extra těžká surová ropa) na světě. Ropa významně ovlivnila téměř každý aspekt života země, její historii, politiku, ekonomiku i její kulturu. Z ekonomického hlediska má ropa největší vliv na venezuelskou ekonomiku projevem „holandské nemoci“. Holandská nemoc se projevuje pokaždé, když dominantní komodita státu způsobí nečekaný vzrůst výnosů jednoho sektoru ekonomiky, který není doprovázen zvýšeným příjmem v jiných odvětvích národního hospodářství, což způsobí nečekané problémy. Sektorový růst příjmů zkresluje růst výnosů ve službách a dalších neobchodovatelných komoditách, které nemohou být importovány, zatímco sníží produkci statků, které importovány jsou. Důvodem je skutečnost, že vyšší příjem rychle zvyšuje poptávku po dovozu nebo po službách, neboť domácí produkce není schopna tento požadavek zajistit dostatečně rychle (Wilpret, 2003). Vysoké příjmy deviz z prodeje ropy v minulých letech mají za následek nerozvinutou výrobní základu Venezuely, jelikož uspokojování potřeb a požadavků obyvatelstva bylo zajišťováno především importem ze zahraničí. Současně, od poloviny roku 2014, došlo k poklesu světových cen ropy, což mělo za následek hlubokou politicko-hospodářskou krizi, ve které se Venezuela nachází dodnes (MZVČR, 2016).

V současnosti je podnikatelské prostředí Venezuely ve srovnání s ostatními zeměmi světa neprosperující. Příčinami situace dle MZVČR (2016) mohou být nepředvídatelné státní zásahy do ekonomiky, vysoce nestandardní makroekonomické prostředí, nízká úroveň právního zajištění a obtížný přístup k devizovým prostředkům. Rozvíjení aktivit soukromé sféry omezuje především úsilí státu o ovládnutí dalších sektorů ekonomiky, způsobující snížení přílivu zahraničních investic. Další charakteristické rysy hospodářské situace Venezuely jsou zpolitizované instituce, které zesilují působení korupce a byrokracie ve státě, nestabilní daňový systém, nepružný pracovní trh a zasahování do mechanismů tvorby cen a směnných kurzů.

Venezuelská vláda se v rámci zahraniční politiky země orientuje na tzv. regionální ekonomickou solidaritu, která spočívá v dodávkách venezuelské ropy za preferenčních cen a výhodných dlouhodobých úvěrech, výměnou za politickou podporu Venezuely. V zahraniční spolupráci země preferuje státy s ideově podobnými režimy (Kuba, ČLR, KLR, Bělorusko), levicovými režimy Latinské Ameriky (Ekvádor, Bolívie, Nikaragua) a v neposlední řadě také s Ruskou federací. Vztahy zmíněných zemí s Venezuelou nabývají v posledních letech na významu (MZVČR, 2016).

V současnosti se vláda Venezuely ubírá cestou potlačování dovozů a jejich nahrazováním národní produkcí. Uvedený způsob řízení ekonomiky je ovšem nedostatečný, neodpovídá požadavkům a přáním místních zpracovatelů a především není schopen uspokojit potřeby obyvatel státu. Země se kvůli tomu musí potýkat s růstem cen národní produkce a také s nedostatečným zásobováním trhu (MZVČR, 2016). Jendou z příčin existence těchto faktorů v ekonomice Venezuely může být právě působení vlády Huga Cháveze a zavedení jeho reforem do chodu státu.

2.2 Hugo Chávez a jeho politika

Hugo Chávez byl venezuelský vůdce a politik, jehož vláda (1999 – 2013) realizovala mnohé ekonomické i sociální změny. Chávezovým politickým vzorem byl Simón Bolívar, rovněž venezuelský vůdce, který měl v 19. st. významné postavení a byl znám po celé Latinské Americe svou snahou osvobodit jednotlivé latinskoamerické státy od nadvlády evropských zemí. Chávez již od svého mládí a následujícího vzestupu ctil jeho politické myšlenky a názory (Gott, 2011).

Hugo Chávez od počátku projevovat vůdcovské myšlenky, které se projevily především v 80. letech, kdy Venezuela procházela těžkým obdobím devalvace a zadlužení, což vedlo k růstu chudoby ve státě. Situace podnítila Cháveze k organizování civilně-vojenského revolučního hnutí krajní levice, nazývané *Movimiento Bolivariano Revolucionario – 200 (MBR-200)*, v překlada Bolívarovské revoluční hnutí. Cílem členů hnutí bylo svrhnout existující vládní systém. K pokusu o puč nakonec opravdu došlo v únoru 1992, kdy byl pro jeho neúspěšnost Chávez uvězněn. Tímto činem se přesto dostal do povědomí obyvatel Venezuely a svým následným politickým programem bojujícím proti korupci a chudobě si získal oblibu obyvatel, především z nižší společenské třídy. Dne 6. prosince roku 1998 vyhrál

prezidentské volby s 56 % hlasů a stal se novým prezidentem venezuelského státu (Gott, 2011).

Když se Hugo Chávez ujal vládní moci po pětiletém působení prezidenta Rafaela Caldery, Venezuelané žili ve velmi špatných ekonomických i sociálních podmínkách (graf č. 4 a graf č. 6). Počet obyvatel žijících v chudobě byl významný³, půda zůstávala ve vlastnictví menšiny, a došlo také ke zvýšení nezaměstnanosti⁴, přičemž téměř polovina zaměstnaných osob pracovala v neformálním sektoru. Inflace přetrvávala na vysokých hodnotách⁵, minimální mzdy pracovníků nestačily na pokrytí základních potřeb⁶ a dramaticky se snížil příjem na obyvatele⁷. Prezident Chávez viděl zdroj těchto problémů země ve špatné politice, nikoliv v ekonomice a snažil se svým novým politickým programem zlepšit špatnou hospodářskou situaci ve Venezuele (Cannon, 2009).

Mezi odborníky z celého světa neexistuje shoda ohledně povahy režimu vlády Huga Cháveze. Někteří autoři považují raná léta jeho vlády jako snahu nové politické elity zrealizovat více participativní demokracii. Jiní Chávezovy začátky ve vládě považují za prezidentské vedení s mesiášskými a revolučními znaky. Někteří výzkumníci se zase přiklánějí k názoru, že se jeho vláda vyznačuje přenesením většiny pravomocí na prezidenta země – delegovaná demokracie. Další názory směřovaly k pojetí jeho vlády teorií populismu. A v neposlední řadě existovali odborníci, kteří považovali Chávezovu politiku za směs demo-liberárních znaků a autoritářských znaků populismu (Corrales a Hilgado, 2013).

V zápětí po té, co se Hugo Chávez ujal moci ve Venezuele, předložil k ratifikaci novou ústavu, s podporou Ústavodárného národního shromáždění, které bylo z 90 % tvořeno jeho následovníky. Ta byla schválena referendem, 15. prosince 1999, většinou voličů (71,2 %). Země se stala „Bolívarovskou republikou Venezuela“, Senát a Sněmovna reprezentantů se sloučily v Národní shromáždění a prezidentské

³ Podíl venezuelských obyvatel žijících v relativní chudobě v roce 1999 činil 26,2 % a extrémní chudobou trpělo 16,6 % obyvatel. Celkově se tedy hodnota míry chudoby pohybovala na hodnotě 42,8 % z celkové populace země (INE, República Bolivariana de Venezuela, 2016).

⁴ K roku 1999 bylo 14,2 % ekonomicky aktivních obyvatel Venezuely nezaměstnáno, přičemž od roku 1993, kdy bylo nezaměstnaných 6,7 %, tato hodnota stále narůstala (The World Bank, 2016).

⁵ Míra inflace vykazovala k roku 1999 hodnotu 23,57 %.

⁶ Hodnota reálních mezd se roku 1988 pohybovala na průměrné hodnotě 2 900,- bolívarů a roku 1998 se snížila až na průměrnou hodnotu 1 100,- bolívarů (Corrales, 2016)

⁷ HND na obyvatele vykazoval v roce 1981 hodnotu 4 640,- US\$ a v roce 1991 se snížil na 2 580,- US\$ (IndexMundi, 2016)

pravomoci byly posíleny (Voltaire Network, 2002). Prezident Chávez zavedl změnu volebních pravidel, kdy bylo omezeno zastoupení a následné hlasování jednomandátových kandidátů, což způsobilo rozptýlení opozičních hlasů. Dle některých autorů se tak Venezuela transformovala za pouhý rok z liberální demokracie na pseudo-demokracii s autoritářským prezidentem (Coronel, 2007). V průběhu procesu implementace nové ústavy došlo k dalším regionálním, legislativním a prezidentským volbám. Hugo Chávez představil program „mírové a demokratické revoluce“, byl s velkou převahou opět zvolen prezidentem na dalších 6 let a jeho strana získala většinu křesel v Národním shromáždění (Voltaire Network, 2002).

Následující léta 2001 až 2004 jsou charakterizována jako období, kdy docházelo k častým konfliktům mezi stoupenci režimu Huga Cháveza a mezi jeho odpůrci (Corrales a Hilgado, 2013). Mezi dva největší konflikty se řadí generální stávkou organizované Konfederací pracovníků Venezuely (CTV) pod vedením sociálního demokrata Carlose Ortegy (souvislost se stranou bývalého prezidenta Peréze), za podpory sdružení FEDECÁMARAS, známého jako federace hlavních zaměstnavatelů. K první došlo 10. prosince 2001, kdy nepokoje způsobily ochromení těžby ropy a její rafinace, což znamenalo velké ztráty ve venezuelském rozpočtu (graf č. 3). Prezident Chávez byl nucen zavést úsporný plán státní ekonomiky, v rámci kterého nechal devalvovat bolívar o 19,7 % (graf č. 6). Ke druhé stávce došlo hned následující rok, kdy se odpůrci Chávezova režimu dožadovali zrušení jeho reform, nazvali jej komunistou a chtěli, aby odstoupil ze své funkce. Chávez toto rozhodnutí odmítl a nechal se skupině protestantů vydat. Nepokoje si ten den vyžádaly až 15 obětí. Prozatímním prezidentem Venezuely se stal Pedro Carmona, vedoucí federace podnikatelů a zaměstnavatelů. Jeho vláda ovšem záhy skončila, jelikož státní převrat vyvolal masové protesty. Široká veřejnost se dožadovala návratu Cháveza, který byl nakonec 13. dubna 2002 opět uveden do úřadu (Voltaire Network, 2002).

Jakmile se prezident Chávez opět ujal moci, začal praktikovat vládní kroky se znaky autoritářství. Po vítězství ve volbách prezidentského referenda pořádaného opozicí roku 2004 se jeho vláda začínala silně orientovat směrem k modelu socialismu namísto k liberální demokracii a otevřenosti ekonomiky země (Corrales a Hilgado, 2013). Chávezova vláda změnila vlastnické poměry, kdy rozšiřovala nesoukromé formy vlastnictví a řízení podniků, například prostřednictvím družstva nebo společné správy, a ve větším měřítku zaváděla znárodňování podniků. Stát byl velmi aktivní

také v přerozdělování bohatství, ať už to bylo prostřednictvím programu pozemkové reformy, sociálních programů pro bezplatnou zdravotní péči a vzdělání (tabulka č. 1 a graf č. 7) nebo dotováním trhů s potravinami (graf č. 8) a dalších významných sektorů (Wilpret, 2006).

Následné vítězství Huga Cháveze v prezidentských volbách roku 2006 přineslo zavedení socialistického modelu do řízení státu, Chávezem nazývaného jako Socialismus 21. století nebo také Bolívarský socialismus (Corrales a Hilgado, 2013). Dle jeho názoru se socialismus 21. století měl ale výrazně lišit od toho, jež byl praktikován mnoha zeměmi ve 20. století. Jeho pojetí socialismu mělo spočívat v tom, že režim bude více pluralistický, méně orientovaný pouze na zájmy státu a měl by plnit ideály rovnosti, svobody a solidarity. Jeho vládě se ovšem postupně podřizovaly téměř všechny instituce ve Venezuele a prezidentská moc byla ještě posílena, kdy mu bylo umožněno vydávat dekrety a zákony týkající se takřka všech důležitých záležitostí. Od roku 2009 Chávezova vláda zaváděla řadu zákonů s autokratickým profilem, kdy měla kontrolu téměř nad vším, co se v zemi odehrávalo (Wilpret, 2006).

Hugo Chávez byl naposledy zvolen do funkce prezidenta Venezuely na konci roku 2012, kdy s převahou opět zvítězil. Začátkem následujícího roku měl složit slavnostní přísahu, avšak ta musela být odložena kvůli jeho špatnému zdravotnímu stavu. Slavný venezuelský prezident zemřel o pár týdnů později, přesněji 5. března 2013 (Corrales a Hilgado, 2013).

2.3 Analýza vlivu vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely

Od počátku minulého desetiletí až do současnosti Venezuela těžila z historicky vysokých cen ropy. I přesto ale v průběhu třinácti let Chávezovy vlády ztratila ekonomika státu jednu z největších příležitostí pro transformaci a vývoj v období největšího ropného rozmachu v historii země, kdy v průměru rostla v porovnání s ostatními zeměmi OPEC významně nižším ročním tempem růstu (Banchs, 2012). Stát se v roce 2012 nacházel v situaci vysokého fiskálního deficitu a měnové krize, způsobené intervenční Chávezovou politikou, která nastala roku 2003 znárodněním státní ropné společnosti PDVSA. Uvedená situace postupně zasáhla i ostatní sektory, například energetický, telekomunikační, bankovní a další (El Comercio, 2013).

Venezuelská vláda aplikovala přerozdělovací ekonomický model, který byl založen na sdílení příjmů z ropy a z produktů ostatních průmyslů. Ekonomická moc v rukou státu vedla k poklesu soukromého podnikání nebo k přeměně soukromých pracovníků na státní zaměstnance (Banchs, 2012). Zisky z implementovaného modelu povolili Chávezově vládě financovat řadu sociálních programů pro zlepšení podmínek chudého obyvatelstva země, ovšem stál Venezuela vysoké částky vydané na odškodnění podniků a způsobil pokles investic. Vztahy se soukromým sektorem tak nebyly na nejlepší úrovni (El Comercio, 2013).

Následující podkapitoly se zabývají podrobnější analýzou ekonomické situace Venezuely, kdy je vliv vlády Huga Cháveze zkoumán prostřednictvím pěti vybraných ukazatelů – HDP, míra inflace, HDI, míra chudoby a saldo zahraničního obchodu.

2.3.1 Analýza prostřednictvím ukazatele HDP

Ekonomika Venezuely je závislá na prosperitě ropného průmyslu - existuje tedy silná asociace mezi vývojem reálného HDP země a vývojem světových cen ropy. V průběhu období vysokého a pozitivního růstu reálných cen ropy má venezuelská ekonomika prostor pro umožnění rychlejšího růstu. Další významnou proměnou pro ovlivnění ekonomického vývoje země je její politická situace a veškeré události s ní spojené.

Ještě před 80. lety 20. st. byla Venezuela jednou ze čtyř latinskoamerických zemí, které Světová banka prohlásila za země s vyššími středními příjmy. V zemi fungovala stabilní, levicově orientovaná demokracie na rozdíl od ostatních zemí v regionu, kde vládlo autoritářství doprovázené četnými stávkami a nepokoji. Naopak dnes se země řadí mezi jednu z mála latinskoamerických zemí, které měly několik „ztracených dekad“ v rozvoji ekonomiky, a to přesněji v 80. a 90. letech 20. století (Corrales, 2016). Tempo růstu reálných cen ropy se v této době snížilo na záporné hodnoty, což zapříčinilo nižší potenciální ekonomický růst Venezuely. Stát se nedokázal vymanit z měnových a dluhových krizí, které probíhaly v 80. letech, a tak se špatná ekonomická situace projevila i v 90. letech minulého století. Růst HDP byl nadále nestabilní a závislý na cenách ropy. V roce 1995 se tempo růstu reálných cen ropy opět přeměnilo v kladné hodnoty, ovšem v tomto případě to nebylo dostačující pro vyvolání podstatného zrychlení růstu HDP Venezuely (Cuevas, 2002). Ekonomický propad v těchto letech byl následně doprovázen postupným a od roku

1998 definitivním kolapsem vládnoucího politického systému (graf č. 4), který se do té doby neúspěšně snažil o zavedení několika reforem, které měly vymanit Venezuelu ze zhoršující se ekonomické situace (Corrales, 2016). Celkově, od roku 1980 až do roku 1998, HDP na obyvatele ve Venezuele kleslo o 14 %, což byl jeden z nejhorších hospodářských výkonů v regionu (Weisbrot a Johnston, 2012).

Hugo Chávez působil ve vládním systému od roku 1999. Během prvních čtyř let zavedení Chávezovy politiky neměla vláda kontrolu nad státní ropnou společností PDVSA, která v té době představovala více než polovinu vládních výnosů a podílela se více než 80 % na příjmech z vývozu. Byla řízena vládní opozicí, která tak využívala svou moc za účelem narušení nebo dokonce svržení existujícího vládního systému. Chávezova vláda se tedy nemohla nijak významně podílet na ekonomickém vývoji země, který byl v té době velmi nestabilní (Weisbrot, Ray a Sandoval, 2009). Ekonomická nestabilita vyvrcholila v dubnu roku 2002, kdy došlo k vojenskému puči a následně k ropné stávce, která ochromila státní ekonomiku a způsobila závažný hospodářský pokles se ztrátou 29 % HDP. Analytici i po skončení stávkové předpovídali pomalý růst venezuelské ekonomiky a její obtížné zotavení. Namísto negativních prognóz bylo oživení velmi rychlé a ekonomika rostla rekordním tempem po dalších pět let (Weisbrot a Johnston, 2012). Od roku 2003, kdy prezident Chávez znárodnil ropnou společnost PDVSA, do roku 2008 vzrostl reálný HDP Venezuely celkem o 94,7 %, průměrně o 13,5 % ročně, a jeho hodnota se téměř zdvojnásobila (graf č. 3). Popisovaný vývoj představuje extrémně rychlý růst ekonomiky ať už v historickém nebo mezinárodním porovnání (Weisbrot, Ray a Sandoval, 2009).

Ve čtvrtém kvartálu roku 2008 opět došlo ke zhroucení cen ropy, které strmě klesly o 50 %. Na grafu č. 4 je viditelný následek této události, kdy měl v roce 2009 růst HDP zápornou hodnotu -3,2 %, což zapříčinilo následnou recesi ekonomiky. Recese trvala celkem pět čtvrtletí a měla za následek propad HDP o 7,2 %. Zpočátku se mohlo zdát, že recese byla součástí nevyhnutelného „ropného boomu a krachu“, avšak většina zemí ve stejné situaci zmírnila recesi nebo se jí dokonce vyvarovala zavedením proticyklické makroekonomické politiky. Venezuela tou dobou měla dobré postavení k tomu, aby tak učinila, jelikož měla nízký veřejný dluh. Bylo tedy možné půjčit si finance a investovat je tak, jak bylo nezbytné k udržení rostoucího stavu ekonomiky. Prognózy vývoje tak opět pochybovaly o rychlém zotavení ekonomické situace Venezuely, přesto v roce 2011 došlo k růstu ekonomiky o 4,2 % a v roce 2012

růst činil až 5,6 procent, kdy byly vládní výdaje posíleny natolik, aby vyvolaly opětovný růst ekonomiky (Weisbrot a Johnston, 2012).

V současných letech se Venezuela potýká s velkými finančními potřebami, s fiskálním deficitem, který se pohybuje kolem 20 % HDP (údaj ke konci roku 2015), a se zahraničními finančními potřebami. Uvedené případy zapříčinily problematické ekonomické prostředí ještě než došlo ke zhroucení cen ropy roku 2014, které následně způsobilo ještě významnější potíže v ekonomice Venezuely přetrvávající dodnes. Růst HDP v tomto roce vykazoval zápornou hodnotu -3,9 %, přičemž v roce následujícím se pokles ještě prohloubil (graf č. 4). Klesající globální ceny ropy umocnily makroekonomickou nerovnováhu země. Běžný účet po malém přebytku v roce 2014 zaznamenal výrazný deficit v roce 2015, kdy cena venezuelské ropy klesla až o 50 %. Následný propad ceny ropy v roce 2016, přesněji o 35 %, zapříčinil snížení těžby, podle odhadů až o 10 %. V důsledku uvedených událostí čelí Venezuela významné stagflaci, jedné z největších ve své historii (The World Bank, 2016).

Zhodnocení vlivu Chávezovy vlády na ekonomickou prosperitu státu (graf č. 5) je z hlediska vývoje HDP v zemi poněkud obtížné a to vzhledem k tomu, že první čtyři roky nebyl schopen ovlivnit ekonomický vývoj, který udávala především ropná společnost PDVSA. Při zaměření na léta následující dochází k dalšímu zkreslení, a to ropnou stávkou společnosti PDVSA a pučem, který Venezuelskou ekonomiku sice ochromil, ovšem byl veden především z politických, nikoliv z ekonomických důvodů. Od roku 2003 ekonomika země rostla rapidním způsobem po dobu pěti let než došlo k další ekonomické recesi, které mohl prezident proticyklickými opatřeními předejít. Na druhou stranu dokázal Venezuelu z negativní situace poměrně rychle vymanit prostřednictvím posíleným státním výdajům. Při celkovém porovnání ekonomické situace za jeho vlády s ekonomickou situací před rokem 1998 docházíme k pozitivnímu zhodnocení Chávezovy politiky, při níž byl ekonomický růst státu poměrně úspěšný (Weisbrot, Ray a Sandoval, 2009).

2.3.2 Analýza prostřednictvím ukazatele míry inflace

Venezuelská ekonomika byla v posledních desetiletích až do současnosti v mnoha ohledech silně regulovanou ekonomikou, včetně zavedení cenové regulace zvláště pro základní potraviny společně s ostatními významnými produkty, pro úrokové sazby, směnné kurzy a mnoho jiných. Zejména ve vztahu k inflaci zapříčinila

cenová regulace vznik závažných nedostatků přístupu základních potravin. Nedostatek potravin na trhu spojený s vyšší inflací tíží venezuelskou ekonomiku mimo jiné i v nynější době. V důsledku toho vysoká míra inflace v některých obdobích souvisí spíše se zavedením cenové regulace než s aktuální měnovou a fiskální politikou (Restuccia, 2010).

Míra inflace se ve Venezuele neustále zvyšuje již od 50. let 20. století. Za vlády Marca Peréze (1952 – 1958) její hodnota činila pouhých 0,75 %. Vládní období Romula Betancourta (1959 – 1964) její hodnotu zvýšilo na 1,5 %. Další významný úsek vlády byl za Rafaela Caldery (1969 – 1974), kdy průměrná míra inflace nabyla průměrnou hodnotu 9,86 %. Po další tři vládní období (do roku 1989) její hodnota postupně vystoupala až na 34,1 %. V roce 1989, za druhého vládního období Carlose Andréze Peréze, se situace zhoršila, když prezident přijal nabídku Mezinárodního měnového fondu, kdy byla Venezuele poskytnuta finanční pomoc, která pomohla nastartovat ekonomický růst, avšak způsobila masivní nárůst cen potravin a benzínu, kdy se míra inflace pohybovala na hodnotách 84,4 % (Pearson, 2011). V 90. letech se fiskální politika společně s monetární významně transformovala, kdy došlo k přeměně monetární politiky do volnějšího režimu tak, aby se zabránilo zvyšování úrokových sazeb.

Politická situace v zemi v roce 1993 nebyla stabilní. Došlo k odvolání prezidenta Peréze z prezidentské pozice, což byla jedna z příčin zpomalení ekonomického vývoje a akcelerace inflace (graf č. 6). Další příčinou bylo zavedení nové finanční legislativy, kdy byly ustanoveny striktní kapitální požadavky pro banky a ostatní finanční instituce, což mělo za následek bankovní krizi navzdory již probíhající makroekonomické a politické nestabilitě. V následujících letech tak došlo k rozsáhlému uzavírání bank a ostatních finančních institucí. Výsledkem byla hluboké recese ekonomiky země, podporovaná pouze ropným průmyslem, způsobující stále rostoucí trend inflace až do roku 1996, kdy její hodnota vzrostla až na 99,87 % (graf č. 6). Od počátku nadcházejícího roku se již ekonomická situace v zemi zklidnila, inflace se snížila, avšak stále přetrvávala na vyšších hodnotách (Herrero, 2003).

Za vlády Huga Cháveze se hodnoty míry inflace pohybovaly na významně nižších hodnotách, než tomu bylo v letech předchozích. Od roku 1998 do roku 2001

měla křivka míry inflace klesající trend, kdy došlo k celkovému snížení její hodnoty o 23,2 %. V nadcházejících letech procházela Venezuela politickou nestabilitou, kdy došlo k vojenskému puči a ropné stávce společnosti PDVSA. Především ropná stávka zapříčinila opětovný vzestup míry inflace v těchto letech až na hodnotu 31 % a současně způsobila velké nedostatky v zásobování potravinami. Poté, co nepokoje skončily, inflace opět vykazovala klesající trend po další tři roky, a to navzdory rychlému ekonomickému růstu v rámci obnově ekonomiky po recesi. Nicméně, od června roku 2006 byl opět zaznamenán její vzestup do následujících let (Weisbrot a Sandoval, 2007). V roce 2008 hodnota míry inflace vystoupala na svoji nejvyšší hodnotu během Chávezovy vlády - na 31,4 %. V dubnu roku 2007 do července roku 2008 celosvětově vzrostly ceny potravin a energií z důvodu začínající ekonomické krize (Weisbrot, Ray a Sandoval, 2009). Od tohoto období již křivka míry inflace vykazuje klesající trend do roku 2012, kdy se již venezuelská ekonomika dokázala vymanit z recese. Jednou z možných příčin klesajícího trendu inflace mohlo být zavedení cenových kontrol na základní potraviny a na ostatní domácí potřeby v listopadu 2011 a dubnu 2012, doprovázené zvýšenou alokací deviz na dovozy, především potravin (Weisbrot a Johnston, 2012). Od roku 2013 se inflace začala rapidně zvyšovat, kdy už na pozici prezidenta Venezuely působil Nicolás Maduro.

V posledních letech Venezuela prochází jednou z největších ekonomických krizí ve své historii. Inflace se od roku 2013 neustále zvyšuje, přičemž v roce 2015 se zdvojnásobila její hodnota a dosáhla úrovně 121,73 %. Tato situace má pro zemi a její občany velmi negativní následky. Základní potraviny nejsou dostupné, a tak vláda vyhlásila výjimečný stav, kdy byl na získání základních životních potřeb zaveden přidělový systém (Borger, 2016). Hlavním iniciátorem ekonomické krize je dle mnoha autorů propad světových cen ropy, který nastal roku 2014 a v následujícím roce se ještě prohloubil, kdy se ceny ropy snížily na polovinu své původní hodnoty. Pro ekonomiku založenou na ropném průmyslu to znamená katastrofické následky. Závislost země na ropném odvětví prudce vzrostla, přičemž 96 % veškerého vývozu je tvořeno právě ropou. Přístup k vnějším financím je omezen a veřejný dluh byl do určité míry monetizován (The World Bank, 2016). Madurova vláda tak reagovala na nedostatek veřejných financí poskytnutím více peněžních prostředků do oběhu, což růst inflace ještě podpořilo (Borger, 2016). Tento zdroj financování, kontrola cen, omezení přístupu k zahraniční měně a kolaps soukromého sektoru při poskytování

základního zboží v souhrnu vedly k jedné z nejvyšších úrovní inflace ve světě. Problematika situace je taktéž ovlivněna skutečností, že v době ekonomického boomu si země nevytvářela úspory a nedostatečně investovala do rozvoje jiných odvětví pro zmírnění špatné makroekonomické situace v současnosti (The World Bank, 2016).

2.3.3. Analýza prostřednictvím ukazatelů HDI a míry chudoby

Implementace politik strukturálních změn negativně ovlivnila sociální opatření v druhé polovině 80. let 20. století ve Venezuele, stejně tak jako v ostatních zemích Latinské Ameriky. Politiky strukturálních změn, jež měly umožnit rozvojovým zemím poskytnutí finanční půjčky, způsobily zhoršení již existujících strukturálních problémů, které ohrožovaly životaschopnost sociálního prostředí státu. Úspěchy zavedení strukturálních politik byly znatelné v oblasti ekonomického růstu země, který měl průměrnou hodnotu 3,2 % v první polovině 90. let. Postupně docházelo ke snížení míry inflace (graf č. 6)⁸ a výpůjčních nákladů, a také k dosažení větší konkurenceschopnosti v exportu. Uvedené ekonomické úspěchy ovšem nebyly doprovázeny prosperitou sociální oblasti státu. Průměrný příjem na obyvatele nevykazoval pozitivních hodnot, snižování stavů chudoby bylo pomalé, poklesla hodnota průměrné reálné mzdy a trend nezaměstnanosti měl rostoucí křivku, přičemž v neformálním sektoru se zvýšila zaměstnanost ekonomicky aktivního obyvatelstva na 32 %. Hugo Chávez si tak získal oblibu široké veřejnosti, kdy využíval ropného bohatství země pro sociální rozvoj státu (Buxton, 2014).

Sociální politika prezidenta Peréze (1989 – 1993) byla silně ovlivněna zavedenými neoliberálními reformami, kdy se z důrazu na poskytování kapitálu a ze všeobecného přístupu k sociálnímu zabezpečení dospělo k privatizaci sociálních služeb a k zavedení kompenzačních programů, jejichž cílem bylo zprostředkovat účinky neoliberálních reform (Fernandes, 2016). Reformy také uvedly decentralizaci zdravotní péče a poskytování pojištění, čímž se však nepodařilo zlepšit kvalitu veřejných služeb. Snížení rozpočtu zavedené v rámci strukturálních programů vedlo k uzavření mnoha veřejných zdravotnických zařízení, zejména ve venkovských oblastech, což zhoršilo přístup chudého obyvatelstva ke zdravotní péči (Buxton, 2014). V rámci sociální politiky Peréz zavedl program zvaný „*Plan de Enfrentamiento de Pobreza*“ (PEP), který se zaměřoval na oblast výživy kojenců a dětí ve školách,

⁸ Míra inflace v roce 1989 vykazovala vysokou hodnotu 84,4%, která se v následujícím roce snížila více než o polovinu

zaměstnanosti, sociálních investic a dalších. V druhé fázi sociální politiky zavedl program „*Mega Proyecto Social*“, který doplnil PEP poskytnutím investic do oblastí vodní dopravy, školství, zdravotnictví, bydlení, sociálního zabezpečení a životního prostředí. Avšak finanční prostředky pro tento program byly výrazně sníženy a sociální služby byly nakonec provozovány především neziskovými organizacemi. Za vlády prezidenta Rafaela Caldery (1994 – 1998) byl PEP nahrazen novým sociálním programem „*Plan de Solidaridad Social*“, který byl zahájen v roce 1994. Šlo o pokus bojovat s chudobou prostřednictvím vytvoření zdravé ekonomiky, která by snížila nezaměstnanost a zajistila zvýšení platů. Následně roku 1996 došlo k obnovení neoliberální agendy ve spolupráci s IMF, kdy byl zaveden program makroekonomické stabilizace známý jako *Agenda Venezuela*, nicméně k žádnému podpisu formální dohody nedošlo (Fernandes, 2016).

Analyzované sociální programy ovšem měly malý vliv na zprostředkování dopadu neoliberálního strukturálního přizpůsobení a kompenzační programy měly pouze krátkodobý efekt a byly cílené pouze na malou skupinu obyvatelstva. V roce 1997, kdy došlo k většímu přílivu zahraničních investic a růstu cen ropy, byl zaznamenán pokrok spíše v ekonomickém než v sociálním prostředí státu, i navzdory implementacím jednotlivých sociálních programů (Fernandes, 2016).

Za vlády Huga Cháveze se sociální prostředí v zemi významně změnilo. Došlo k výraznému zvýšení sociálních výdajů, včetně výdajů na zdravotní péči, vzdělání a dotování potravin (Weisbrot a Sandoval, 2007). Krátce po uvedení prezidenta Cháveze do úřadu došlo ke změně ústavy, v rámci které ustanovil zdravotní péči, vzdělání, bydlení a sociální zabezpečení jako lidská práva garantovaná státem. Vláda se tak snažila řešit naléhavé finanční a institucionální překážky ke zdravotní péči (Buxton, 2014). V počátečních letech vlády Chávez spolupracoval se Světovou bankou, která tak pokračovala v implementaci jednotlivých sociálních programů ve Venezuele. V roce 2000 došlo k navržení rozvojových cílů zvaných Millenium Development Goals (MDGs) organizací UNDP, které zahrnovaly vymícení extrémní chudoby, všeobecné základní vzdělání, snížení dětské úmrtnosti a další cíle. Světová banka podporovala Venezuelu k dosažení těchto rozvojových cílů tisíciletí, jelikož samotným ekonomickým růstem, plynoucím z neoliberální integrace trhu, by ke snížení chudoby nedošlo (Fernandes, 2016). Důraz samotné Chávezovy vlády na sociální rozvoj státu byl znatelný již v počátečních letech jeho působení ve vládním systému, kdy

podporoval rozvoj vzdělávání v zemi. Pokrok zahrnoval ukončení systému půldenního základního vzdělávání, který byl nahrazen systémem vyučování po celý den. Zavedení vedlo k rychlému zlepšení kvality poskytovaných služeb vzdělávacího systému. Následně vznikl i projekt výstavby a kompletního vybavení 400 škol. Ve stejném roce prezident zavedl „*Plan Bolívar-2000*“, což byl civilně-vojenský program vedený Ministerstvem obrany k řešení nejnaléhavějších sociálních problémů (Buxton, 2014). Cílem bylo poskytnout pomoc lidem nacházejícím se v sociálním vyloučení, pečovat o nezaměstnané společně s vytvářením komunit pro produktivní práci a rozvíjet strukturální projekty jak pro petrochemický, zemědělský a energetický průmysl, tak i pro vzdělávání (Navarro, 2007).

Od roku 2002 se Chávez rozhodl ukončit vazby se Světovou bankou a jeho sociální politika se začala ubírat jiným směrem, než sociální politiky jeho předchůdců. Uvedené rozhodnutí částečně souviselo s pokusem o převrat a s ropnou stávkou probíhající v dubnu téhož roku. V návaznosti na tyto události se sociální prostředí státu zhoršilo společně s rostoucí nezaměstnaností, což podnítilo prezidenta Cháveza k převzetí kontroly nad ropnou společností PDVSA a k vytvoření vnitřních strukturálních změn, jež prezidentovi posílily dostupnost k finančním prostředkům. V červenci roku 2002 navrhla vláda sociální program „*Plan Estratégico Social 2001-2007*“, jehož cílem bylo rozšířit sociální práva, snížit příjmovou nerovnost a podporovat kolektivní a veřejné vlastnictví. Základem vytvoření nové sociální politiky byly tzv. mise a veřejně financované programy pro zmírnění chudoby. Dva z hlavních cílů misí byly zavedení všeobecného vzdělávání a zdravotní péče. V rámci rozvoje vzdělávání byly zavedeny programy gramotnosti dospělých společně s elementárními vzdělávacími programy. Nezaměstnaní a neformální skupiny obyvatel byly také začleněny a to ve velkém množství, ať už jako lektori nebo studenti, což napomohlo snížení stavů chudoby (graf č. 7), (Fernandes, 2016).

V polovině roku 2003 představil Chávez program „*Barrio Adentro*“, v rámci kterého docházelo k poskytování zdravotní péče kubánskými lékaři v městských slumech a venkovských komunitách, zahrnující slumy s extrémní chudobou a vysokou hustotou obyvatelstva (Castro, 2016). V polovině roku 2005 došlo k zavedení dalších dvou programů, „*Barrio Adentro II a III*“ pro další zdravotnické služby. Ve výsledku existovalo více než 5000 zdravotních výborů, které prostřednictvím uvedeného programu vznikly (Fernandes, 2016). V důsledku zavedení těchto programů jsou

zaznamenány pozitivní výsledky v sociálním prostředí státu a to především v oblasti vzdělávání a poskytování zdravotní péče. V roce 1998 existovalo ve Venezuele 1 682 praktických lékařů pro 23,4 milionů obyvatel a koncem roku 2006 již léčilo 19 571 praktických lékařů populaci 27 milionů. Výrazně se zvýšil rovněž přístup ke vzdělávání, kdy se v bolívarovských školách zvýšil počet studentů z 271,5 tisíce (pro školní rok 1999/2000) na více než jeden milion (pro školní rok 2005/2006). Přes jeden milion lidí se také účastnilo programů gramotnosti pro dospělé (Weisbrot a Sandoval, 2007).

Mezi lety 2006 – 2012 se Chávezova vláda věnovala především budování socialismu 21. století a řešení problémů se vznikající ekonomickou krizí, což znamenalo pokles priority tvoření úspěšné sociální politiky, čímž došlo také ke snížení výdajů do této oblasti. Vzhledem k uvedené skutečnosti v sociálním prostředí státu vznikaly četné problémy. Například u misí bylo třeba přeorientovat výdaje z poskytované kvantity služeb na jejich kvalitu, což si vyžádalo nové mechanismy pro specializované vstupy. Problémem byl také nárůst kriminality a nejistoty, kterým nejvíce trpěli především obyvatelé slumů a venkovských sídel. V uvedeném období sice bylo vytvořeno více než čtyřicet nových malých misí, avšak vzhledem k omezeným nákladům sloužily spíše k urovnání zhoršující se sociální situace než k tomu, aby řešily aktuální nedostatky sociální zabezpečení a chudoby. Sociální politika se znovu ukázala jako klíčová priorita vlády až při počátku prezidentských voleb v říjnu 2012, což bylo zároveň v době, kdy se ekonomika státu vymanila z recese. Prezident Chávez uvedl primární cíl čtvrtého funkčního období právě potřebu obnovy bezproblémového fungování misí. Po vítězství ve volbách již ale nestačil žádné z těchto cílů naplnit a otázka dalšího vývoje sociální politiky Venezuely již náležela jeho nástupci (Buxton, 2014).

Současná ekonomická, politická a sociální situace státu je velmi složitá. Někteří hájí bolívarovskou revoluci s poukazem na úspěchy v sociální oblasti, snížení chudoby a sociálních nerovností občanů, ovšem existuje také kritika současného systému odsuzující hospodářskou situaci státu spojenou s vysokou mírou inflace, nedostatkem potravin a korupcí (Wilpret, 2015). Nicolás Maduro v rámci sociální politiky navázal na Huga Cháveze, kdy docházelo k implementacím veřejných politik se zaměřením na sociální oblasti. Současného prezidenta provázelo několik útoků opozice od dob zvolení jeho vlády, zahrnující četné protesty a stávký. I navzdory

uvedeným nepokojům Madurova vláda investovala do sociálních programů a do opatření pro snižování chudoby se zaměřením na zdraví, vzdělání a výživu obyvatelstva. Vládní výdaje do sociálních opatření byly posíleny a tvořily 64 % státního rozpočtu. Křivka zaměstnanosti měla rostoucí trend a byly zakládány nové sociální mise. Obyvatelstvo mělo možnost posílit vlastními návrhy efektivnost při realizaci jednotlivých sociálních opatření prostřednictvím nové prezidentské rady lidové vlády (Garrido, 2015). Avšak vážná ekonomická situace státu s neustále rostoucí mírou inflace a nedostatkem základních potravin společně se stále zvyšující se kriminalitou je zdrojem frustrace mezi obyvateli státu, a tak i navzdory jednotlivým opatřením není sociální oblast státu v současné době prospívající (Green a Hall, 2016).

Na základě popisovaných sociálních politik prezidentů Venezuely v analyzovaném období je v tabulce č. 1 zaznamenán vývoj ekonomické a sociální oblasti země prostřednictvím ukazatele HDI. Hodnota ukazatele pro rok 2014 je 0,762, což řadí Venezuelu na 71. místo z celkových 188 zemí sledovaných organizací UNDP. Uvedená hodnota se pohybuje nad průměrnou hodnotou HDI zemí s vysokým lidským rozvojem. Mezi lety 1990 – 2014 se hodnota ukazatele zvýšila z hodnoty 0,635 na 0,762, což představuje celkový nárůst přibližně o 20 %. V každé z jednotlivých složek ukazatele je zaznamenán pokrok. Naděje dožití při narození ve sledovaném vzrostla o 4,4 roky, očekávaná délka školní docházky vzrostla o 3,7 let, průměrná délka školní docházky se zvýšila o 4,3 roky a hrubý národní důchod na osobu vzrostl o 11,8 % (UNDP, 2015).

Vzhledem k předchozím analýzám je nutno také uvést, že jeden z nejvýznamnějších sociálních úspěchů bolívarovské vlády je významné snížení úrovně chudoby (Robertson, 2014). V 90. letech nemělo ekonomické prostředí státu příznivé podmínky, což mělo vliv na výskyt vyšší míry chudoby i přes úsilí vlády zmírnit špatné sociální prostředí státu. Přibližně dvě třetiny obyvatel žily pod hranicí chudoby (Corrales, 2016). Za vlády prezidenta Huga Cháveze zaznamenala oblast míry chudoby pozitivní vývoj, kdy se od roku 1998 do roku 2013 snížil poměr chudého obyvatelstva o 19,6 %, přičemž počet obyvatel žijících v absolutní chudobě klesl o 11,7 %. Výkyv kladného vývoje snižování chudoby byl zaznamenán mezi lety 2002 – 2003, kdy byla situace v zemi ohrožena pučem a ropnou stávkou, jež negativně ovlivnily ekonomickou situaci v zemi a tím pádem i sociální prostředí státu. Mezi lety 2001 a 2003 se počet obyvatel žijících v chudobě zvýšil až o 14,9 %. V uvedeném

období byly vládou vytvořeny nové sociální programy - mise, které v následujících letech společně s rychlým ekonomickým růstem a zvýšenými vládními výdaji do sociální oblasti zapříčinily rapidní pokles míry chudoby, přetrvávající několik let (graf č. 7).

Od roku 2012 se procento chudého obyvatelstva opět zvyšovalo. Politická nestabilita, provázená smrtí Cháveze a následným zvolením Madura, společně se zvyšující se mírou inflace a celkovou ekonomickou nestabilitou státu zapříčinila nárůst chudého obyvatelstva o 5,9 % (Robertson, 2014). Venezuelská vláda se tak aktuálně potýká s několika výzvami k tomu, aby byla schopna udržet či zlepšit stav chudoby i ostatních ukazatelů společenského blahobytu. Pokračující a zhoršující se ekonomické problémy by mohly způsobit opětovný a rapidní růst chudoby, pokud nebude nalezen správný přístup k nalezení řešení, jak Venezuelu z významné stagflace vymanit.

2.3.4 Analýza prostřednictvím ukazatele salda zahraničního obchodu

Příznivé podmínky ropného sektoru země jsou nezbytnou podmínkou pro formování a dosahování jednotlivých cílů zahraniční politiky. Stejně tak jako ekonomický růst Venezuely, je tedy i oblast mezinárodního obchodu státu závislá na vývoji cen ropy a tím na celkové prosperitě ropného sektoru země (Romero a Mijares, 2016). Ropa umožňuje domácím průmyslu státu levný přístup k energii a představuje významný zdroj vládních příjmů. Nižší ceny ropy na světovém trhu přiměly Venezuelu k liberalizaci hospodářství, které bylo doprovázeno výraznou otevřeností mezinárodního obchodu a vztahů. Připojením země ke GATT v roce 1990 a následným členstvím ve WTO, byl zabezpečen přístup Venezuely na světové trhy a zvýšil její transparentnost (WTO, 1996).

Když v roce 1999 vyhrál prezident Chávez demokratické volby, pokračoval v tradici aktivní zahraniční politiky Venezuely se zavedením dvou významných změn - opustil od liberálně demokratických ideologií, přijal konfrontační linii se západními státy a usiloval o radikální přeskupení mezinárodního systému. V rámci chávistické zahraniční politiky tak došlo k přerušení dobrých vztahů se západními mocnostmi, zejména s USA, které Chávez považoval za hrozbu skutečné nezávislosti Latinské Ameriky (Marthoz, 2014). Avšak v průběhu počátečních let Chávezovy vlády zůstávaly Spojené státy Americké i nadále hlavním obchodním partnerem Venezuely,

kam míří 60 % ropného exportu, který tvořil 10 - 15 % ropného importu USA. Vzájemný vztah nebyl přerušeno, i když se Venezuela snažila diverzifikovat vlastní trh s ropou a budovat alternativní koalice proti nadvládě USA, které se naopak snažily Venezuelu politicky izolovat v regionu. Podobně napjatý vztah má Venezuela se sousedskou zemí Kolumbií, která je úzce spojena s USA. Kolumbie je druhým největším obchodním partnerem Venezuely, která je závislá na dovozu potravin z uvedené země, což se projevilo především při nedostatku potravin začátkem ekonomické krize v roce 2008 a 2009. Snaha země kontrolovat vzrůstající inflaci prostřednictvím mechanismu kontroly cen potravin a devizových kontrol, v kombinaci s velkou světovou poptávkou po potravinách, vedla k vážným nedostatkům importu mléka, vajec, masa a rýže (McCoy, 2008).

Za vlády Cháveze došlo k vytvoření několika programů, které jsou zaměřeny na dodávky ropy za snížených cen a lepších podmínek pro oblast Střední Ameriky, Karibiku a pro členy asociace zvané Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (ALBA). Sdružení bylo založeno s cílem vytvořit zvýhodněný obchod, finanční a politické vazby mezi jejími členy. Chávez podporoval integraci se státy Jižní Ameriky, například vstoupením Venezuely do organizace Mercosur⁹, o které se země snažila již od roku 2006 (o šest let později byla prohlášena za oficiálního člena), nebo podílením účasti na vzniku Banky jihu. To vše se záminkou podpory vývoje jižanských států bez závislosti na USA a multilaterálních organizacích dominujících na severu. V zahraničí posílila Venezuela vztahy s Íránem a Čínou a má vůdčí postavení v rámci strategie organizace OPEC o omezování těžby ropy za účelem zvýšení jejích cen (McCoy, 2008).

Přechod k vládě Nicoláse Madura je v rámci mezinárodních vztahů a obchodů přirozený, jelikož oba představitelé náleží stejné politické straně a v této oblasti měli stejné myšlenky a názory. Avšak i přesto se několik dalších faktorů změnilo. Mezinárodní trh s ropou se pro Venezuelu nevyvíjel dobře, jelikož od roku 2014 se zhroutily ceny ropy, což společně se snížením cen surovin znamenalo negativní následky pro mezinárodní obchod (Romero a Mijares, 2016).

⁹ Mercosur je politický a ekonomický blok založený roku 1991, kdy se Argentina a Brazílie snažily o zlepšení vzájemných diplomatických a ekonomických vztahů. Současnými členy jsou Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay a Venezuela sdílející zónu volného obchodu (Renwick, 2016).

Na základně uvedených informací o mezinárodní politice, obchodu a vztazích Venezuely je na grafu č. 8 zaznamenán vývoj zahraničního obchodu, prostřednictvím ukazatele salda zahraničního obchodu. Po většinu vývoje zahraničního obchodu Venezuela disponuje kladnou obchodní bilancí a je 51. největší exportující zemí. Mezi nejvýznamnější exportující komodity se řadí surová ropa, rafinovaná ropa, alkohol, zlato nebo ropný koks. Nejčastějšími importujícími komoditami jsou léky, maso, mléko, kukuřice nebo rafinovaná ropa. Venezuela stále nejvíce exportuje do USA, dále do Indie, Číny, Singapuru a Španělska. Importuje se především z USA, Číny, Brazílie, Argentiny a Kolumbie (OEC, 2016).

Vzhledem ke skutečnosti, že téměř 90 % exportu Venezuely tvoří export ropy, je saldo zahraničního obchodu převážně kladné, jelikož Venezuela se řadí na páté místo světových exportérů uvedené suroviny. Jednotlivé výkyvy ve vývoji jsou tedy většinou způsobeny především kolísáním cen ropy, které taktéž zapříčiňují špatnou ekonomickou situaci v zemi. Vážné ekonomické problémy v 90. letech, včetně bankovní krize, vedly ke ztrátě rychlého vývoje obchodního a ekonomického programu reforem, který započal v roce 1989. Uvedené ekonomické reformy společně s příznivými cenami ropy i přesto zapříčinily kladný vývoj salda zahraničního obchodu mezi lety 1990 – 1992. Avšak přísnost fiskálních opatření přispěla k závažné politické krizi a tempo kladného vývoje salda se roku 1992 zpomalilo (WTO, 1996). V následujících letech se saldo zahraničního obchodu pohybovalo opět na kladných hodnotách. Výjimku tvoří rok 1998, kdy se pokles cen ropy časově shodoval s nárůstem dovozu a zaznamenal tak záporné saldo na hodnotě -1,7 % HDP. Nadcházející zotavení cen ropy a pokles dovozu obnovil růst křivky do kladných hodnot.

Roku 2001 opět došlo k poklesu cen ropy, který byl doprovázen růstem dovozu spojeným s relativně pružnou domácí poptávkou, což znamenalo opakovaný propad salda, tentokrát naštěstí pouze do nižších kladných hodnot (WTO, 2002). K dalšímu propadu salda zahraničního obchodu došlo roku 2009, což bylo podníceno zhroucením cen ropy ve čtvrtém čtvrtletí roku 2008 a probíhající ekonomickou krizí, při níž současně docházelo k vyšší poptávce po importu potravin. Pohyb salda na kladných hodnotách měl krátkého trvání, kdy od roku 2012 došlo k výraznému poklesu křivky vzhledem k začínající ekonomické stagflaci Venezuely (Weisbrot a Johnston, 2012). Současná ekonomická krize probíhající v zemi, zapříčiněná propadem cen ropy,

bohužel neposkytuje dobré vyhlídky pro mezinárodní obchod Venezuely, vzhledem k závislosti pozitivního vývoje zahraničního obchodu s prosperitou ropného průmyslu.

2.4 Analýza SWOT

Podklady o zhodnocení vlivu vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely získané z provedené analytické části slouží k sestavení vnitřního prostředí analýzy SWOT (tabulka č. 2), na základě které je možno stanovit, zda byla politika Cháveze prospěšná pro ekonomický rozvoj státu, či nikoliv. Jednotlivá pozitiva a negativa Chávezovy vlády jsou uvedena v silných a slabých stránkách analýzy SWOT společně s informací, jakou měla pro danou situaci ve státě váhu vzhledem k ostatním tvrzením (součet všech vah se rovná 1) a s vlastním hodnocení (ne)spokojenosti jednotlivých tvrzení. Ve vnějším prostředí analýzy SWOT jsou uvedena tvrzení možných příležitostí a hrozeb, která se již neodráží od odborných zdrojů, ale jsou na základě využití historicko-komparativní metody tvořena vlastními myšlenkami o možných cestách dalšího rozvoje Venezuely za vlády Cháveze. U jednotlivých tvrzení jsou opět uvedeny hodnoty váhy v rámci skupiny tvrzení, společně s vlastním hodnocením (ne)spokojenosti, přičemž hodnota 1 znamená nejnižší (ne)spokojenost a hodnota 5 nejvyšší (ne)spokojenost. V posledním sloupci je uveden součin vah a hodnocení jednotlivých tvrzení, který udává jejich celkovou hodnotu.

Odečtením celkové hodnoty součinu slabých stránek od celkové hodnoty součinu silných stránek, získáme konečnou hodnotu zhodnocení vnitřního prostředí 0,5. Kladná hodnota značí pozitivní hodnocení politiky Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely na základě sledovaných ukazatelů. Současně, odečtením výsledné hodnoty součinu hrozeb od výsledné hodnoty součinu příležitostí, dosáhneme výsledné hodnoty -0,15. Zápornou hodnotou výsledku rozumíme možný rizikový scénář dalších cest rozvoje vlády Huga Cháveze. Na základě uvedených tvrzení jednotlivých skupin vnějšího prostředí jsou v následujících kapitolách uvedeny dva možné scénáře rozvoje Venezuely za Chávezovy vlády, a to scénář nejvíce pravděpodobný a scénář nejvíce rizikový.

2.4.1 Nejvíce pravděpodobný scénář

Nejvíce pravděpodobnou situací, která může za jakékoliv vlády Venezuely nastat, je změna vývoje cen ropy, ať už se jedná o její nárůst či pokles. Rapidní pokles

by znamenal katastrofické následky pro ekonomiku země, proto bude tato možnost uvedena v nejméně rizikovém scénáři. Při ještě větším nárůstu cen, než tomu bylo za vlády Cháveze, by mohla vláda této situace využít k rychlejšímu ekonomickému růstu. Současně by měla prostředky na investice do jednotlivých oblastí státu, které nejsou prosperující, do rozvojových projektů území, na podporu úspěšných a začínajících soukromých společností, na podporu rozvoje venkova a podobně. Rychlejší ekonomickým růstem zapříčiněným pozitivním růstem cen ropy by Venezuela byla také zajímavějším partnerem pro zahraniční investory, kteří by rovněž mohli uvedené sektory podpořit. Venezuela by se tak stala lepším místem k žití, což by mohlo vést k imigraci vzdělaného obyvatelstva společně s přílivem know-how, které by vyloučilo možnost nedostatečného technologického pokroku jednotlivých odvětví.

Za přílivu ať už domácích či zahraničních investic by rozvoj venkova ve Venezuele dostal jiný rozměr. Podpora vzdělání, infrastruktury, kultury, zdravotních zařízení a přesun ekonomických aktivit do oblastí venkova by znamenal významný nárůst prosperity, ať už z ekonomického nebo sociálního hlediska. Snížení nezaměstnanosti, současně s rozvojem vzdělávání a zdravotnictví by znamenalo snížení míry chudoby, která je především ve venkovských oblastech významná. Rovněž by podpora zamezila trendu stěhování obyvatel do velkých měst za práci, kulturou a lepšími sociálními podmínkami. Paradoxně by se totiž venkované ve velkých městech mohli setkat s podobnou situací jako na venkově, kdy by většina nevzdělaných a ekonomicky slabších jedinců nakonec bydlela na okraji velkých měst v chudinských slumech.

Pokud by se cena ropy vyvíjela stejným způsobem, další pravděpodobnou možností k zajištění ekonomického růstu za vlády Cháveze by mohla být podpora ostatních sektorů národního hospodářství. Soustředit se pouze na jeden průmysl, jehož prosperita je závislá na externím a velmi často měnícím se faktoru, není nejvhodnější volbou pro zajištění dlouhodobého ekonomického růstu státu. Vysoké zisky z ropy by rovněž mohly být investovány například do podpory sektoru zemědělství. Venezuela by se stala více soběstačnou při výrobě potravin a zároveň by došlo ke zvýšení zaměstnanosti na venkově, ke zvýšení příjmů obyvatel a tím pádem ke snížení míry chudoby. Při využití možných dotací od nadnárodních či mezinárodních organizací na rozvoj určitého sektoru, by vláda také nadále mohla investovat většinu svých prostředků na sociální programy pro veřejnost.

2.4.2 Nejvíce rizikový scénář

Nejvíce rizikový scénář pro ekonomiku závislou na ropném průmyslu by mohl nastat při hlubokém poklesu cen ropy. Následky této události jsou velmi závažné. Ekonomický růst by se zpomalil, v návaznosti na špatné ekonomické prostředí by došlo ke zvýšení míry inflace, příjmy z exportu by poklesly, tím pádem by se saldo zahraničního obchodu dostalo do záporných hodnot a sociální oblast státu by rovněž nevykazovala dobré výsledky. Vládní výdaje do této sféry by poklesly na významu, čímž by došlo k opětovnému nárůstu míry chudoby a k poklesu ukazatele HDI. V návaznosti na uvedené problémy by se většina obyvatel postupně začala bouřit a vznikaly by rozsáhlé nepokoje, které by ještě umocnily neprosperující situaci v zemi. Došlo by k nárůstu kriminality a nezaměstnanosti. Nepokoje obyvatelstva by při zhoršující se situaci mohly vyvrcholit až ke státnímu převratu nebo občanské válce. Vláda by danou situaci mohla řešit zvýšenou produkcí ostatních sektorů národního hospodářství, avšak vzhledem ke skutečnosti, že se Chávezova vláda nesoustředila na rozvoj jiných odvětví, je tato možnost mizivá. Ostatní odvětví skrze nedostatečný technologický pokrok a jejich celkovou nerozvinutost by v krátkodobém období venezuelské ekonomice nepomohly.

Riziková situace zejména pro oblast mezinárodního obchodu Venezuely by nastala, kdyby v rámci nepříznivých vztahů Chávezovy vlády s vládou USA došlo k přerušení obchodních vazeb. Pro Venezuelu představují USA klíčového spojence jak v exportu, tak v importu. Většina exportu ropy míří právě do USA, od kterých Venezuela zároveň importuje především zemědělské produkty. Přerušení obchodních vazeb by znamenalo přerušené dodávky potravin, doprovázené jejich nedostatkem a tím pádem i zvyšující se cenou. Pokud by tato situace měla dlouhodobější efekt, současně by došlo k propadu sociálních ukazatelů, především míry absolutní chudoby, a došlo by k ohrožení potravinové bezpečnosti státu.

Hugo Chávez za dobu svého vládnutí významně posílil vzdělávací systém Venezuely, což zapříčinilo zvýšení počtu vzdělaných osob. Situace na pracovním trhu by tomu ovšem nemusela být přizpůsobena, a tak by mohly převažovat spíše poptávky než nabídky na vyšší pracovní pozice. S vyšším vzděláním je rovněž spojena možnost být zaměstnán ve vyspělejší zemi s lepšími sociálními i ekonomickými podmínkami. Odchod vzdělaných lidí do zahraničí je pro stát problematické a současně brání jeho

rozvoji. Pozitivní myšlenka v tomto tvrzení by mohla být reemigrace vzdělaných lidí s novými myšlenkami a zkušenostmi, což by Venezuele mohlo pomoci v oblasti know-how.

3. Návrhová část

Návrhová část bakalářské práce navazuje na výsledná data analýzy SWOT a navrhuje určité možnosti a východiska, která vláda Huga Cháveze mohla aplikovat, aby se vyvarovala možných hrozeb a současně omezila negativní rozhodnutí vůči ekonomickému rozvoji Venezuely. Jsou zde uvedeny jiné možné cesty rozvoje státu, kterými se vláda mohla vydat, a které by případně mohly zamezit negativní ekonomické a sociální situaci, která ve Venezuele panuje v současnosti. Ke každému jednotlivému případu negativního rozhodnutí či možné hrozbě budou uvedena řešení pro zajištění rozvoje jak ekonomické, tak sociální oblasti Venezuely. Navržená řešení mohou být v rozporu s prováděnou politikou Huga Cháveze, avšak jejich implementace by mohla vést k ekonomickému rozvoji země.

Za vlády prezidenta Cháveze docházelo k mnoha omezením, která bránila rychlejšímu ekonomickému rozvoji státu. Například nerozvinutost aktivit soukromého sektoru a chybějící podpora Cháveze k jeho fungování vedla k poklesu soukromého podnikání ve velkém rozměru. Ekonomika řízená státem, kdy se vláda snažila ovládnout jak ropné, tak i ostatní odvětví průmyslu ve státě, eliminovala možnosti rozvoje soukromého podnikání. Uvedená situace bránila přílivu zahraničních investic a neexistovala ani možnost poskytnutí dotací na podporu jednotlivých podniků ze strany vlády, namísto toho zde byla snaha o jejich ovládnutí. Tento typ modelu řízení státní ekonomiky následně vedl až k současné upadající ekonomické situaci Venezuely, kdy se ropná velmoc nachází v hluboké ekonomické krizi bez existence přílivu zahraničních investic. Venezuela by se s problematickou situací nemusela potýkat, pokud by nedošlo k rozsáhlým státním zásahům do řízení ekonomiky a ke znárodnění několika podniků. Mechanismus tržního systému ekonomiky je cestou, kdy se vše řídí nabídkou a poptávkou, tedy požadavky společnosti. Při ponechání systému ekonomiky v tomto směru by při vzrůstajících cenách ropy mohlo dojít k nárůstu soukromého podnikání a velikostí jednotlivých společností, což by taktéž mohlo zajistit příliv zahraničních investic do země. Rozvoj a existence soukromého podnikání by se následně mohla rozšířit i za hranice Venezuely. Nárůst aktivit v jednotlivých podnicích a státní podpora soukromých společností by posílila jejich rozvoj, znamenající rostoucí podíl na rozvoji ekonomiky a tím i rostoucí HDP Venezuely, jak za dob vlády Cháveze, tak v současnosti.

Jednotlivé vlády Venezuely po několik let podporovaly především rozvoj ropného průmyslu, který tvoří významnou část jejího HDP, čímž si současně zajišťovaly ekonomický rozvoj státu. Problém nastal, pokud došlo k poklesu ceny ropy, což nebylo nijak ovlivnitelné, a tak se vlády musely dané situaci přizpůsobit – přečkat vzniklou ekonomickou krizí státu. Jinak tomu nebylo ani za vlády prezidenta Cháveze. Hugo Chávez ještě na rozdíl od ostatních prezidentů posílil zisky z těžby ropy do vládního rozpočtu, a to znárodněním ropné státní společnosti PDVSA. Vytěžil tak z rostoucích cen ropy a z ropného boomu maximum a tyto zisky využíval především na tvorbu sociálních programů, kdy přerozděloval státní bohatství ve prospěch chudých. Avšak uvedená situace měla pozitivní následky pro rozvoj jak ekonomické, tak sociální oblasti státu pouze za předpokladu rostoucích cen ropy. Chávezova politika měla tedy pozitivní efekt na ekonomický rozvoj státu pouze v krátkodobém horizontu. Následky poklesu cen ropy za provádění stejné politiky můžeme spatřit v současné situaci Venezuely, kdy se stát nachází v hluboké ekonomické krizi.

Návrhem pro předejití této situace a zajištění ekonomického rozvoje Venezuely z dlouhodobého hlediska by mohla být například podpora ostatních sektorů národního hospodářství. Zvýšené státní zisky z těžby ropy mohly být rovněž investovány do jiného odvětví průmyslu, například hutnictví, které má rovněž ve Venezuele potenciál, nebo například do zemědělství pro zajištění soběstačnosti v produkci jednotlivých zemědělských produktů. Při poklesu cen ropy by tak ekonomický rozvoj mohla podpořit právě uvedená odvětví národního hospodářství, která by o to více nastartovala svoji produkci a tak by částečně kompenzovala finanční ztráty státu. Nově rozvinutá odvětví by se taktéž mohla větším dílem podílet na exportu země, čímž by Venezuela současně získala nové obchodní partnery a zajistila si tak možnost ekonomického růstu do budoucna. Soběstačnost v produkci potravin by rovněž zamezila současné situaci krize dovozu potravin, kdy většina základních potravin a potřeb není dostupná a pokud je, jejich cena je enormní. Vyloučila by se tedy možnost ohrožení potravinové bezpečnosti obyvatel země a tím i pokles míry chudoby. Přerozdělení vládních zisků z ropy úměrně jak do sociálních programů, tak do rozvoje ostatních odvětví národního sektoru hospodářství, by tedy zajistilo podstatně dlouhodobější možnost rozvoje ekonomické a sociální oblasti státu.

Dalším návrhem k zajištění dlouhodobého ekonomického rozvoje země by mohlo být vytváření úspor v období ropného boomu, kdy by státní zisky z těžby ropy nebyly investovány pouze do podpory sociální oblasti státu, ale vláda by si současně tvořila rezervy, pokud by došlo na nejhorsí – na pokles cen ropy. Vytvořené rezervy za několik let by následně mohla využít podle potřeby do nejvíce postižených oblastí státu, například do vládních opatření ke snížení míry inflace. Rezervy mohou rovněž sloužit jako dotace do ostatních sektorů národního hospodářství, které by mohly napomoci státu vymanit se z ekonomické krize, či jako dotace do soukromých společností, které by se zvyšujícími se zisky odváděly státu více daní a přispěly k celkovému růstu HDP. Tvorba úspor a jejich použití v situaci ekonomické krize pomáhá státu k úspěšnému zdolání problémové situace a k brzkému nastartování opětovného ekonomického růstu.

Hugo Chávez v rámci své politiky podporoval nezávislost venezuelského státu i Latinské Ameriky, a působení mezinárodních či nadnárodních organizací ve Venezuele společně s vlivem západních mocností považoval za ohrožení nezávislosti. Problematické vztahy s USA a ukončení kooperace se Světovou bankou v rámci sociální politiky mohly ohrozit pozitivní vývoj ekonomické a sociální oblasti státu. Navrhnout opak tohoto jednání je v rozporu s politikou a myšlenkami prezidenta Cháveze, avšak posílení místo ukončení vztahů s uvedenými mocnostmi by mohlo spíše podpořit rozvoj státu a zajistit mu slibnou budoucnost. Problematické vztahy se západní mocností USA by mohly vést k ukončení vztahů v rámci mezinárodního obchodu, což by pro Venezuelu nebyl příznivý scénář, jelikož USA jsou hlavním obchodním partnerem Venezuely. V největší míře zde probíhá export ropy a importují se především zemědělské produkty, na jejichž dovozu je závislá potravinová bezpečnost Venezuely. Navrhovaná podpora dobrých vztahů s USA by mohla vést k rozšíření škály obchodovaných produktů, případně až ke zvýhodněným podmínkám obchodu.

Využití pomoci Světové banky v sociální oblasti státu namísto jejího odmítnutí by znamenalo snížené vládní výdaje do sociálních programů a možnost jejich využití na rozvoj jiných oblastí sektoru národního hospodářství, případně na tvorbu úspor. Světová banka může sama iniciovat některé sociální programy, případně poskytnout finanční pomoc státům při jejich dosažení a tím tak zmírnit částky vynakládané do této oblasti. Do budoucna by tak měla složka chudšího obyvatelstva země zajištěnou

podporu a mohlo by dojít k razantnímu poklesu míry chudoby a růstu ukazatele HDI. Světová banka se v rámci svých programů věnuje právě na oblasti snížení míry chudoby, zajištění základního vzdělání nebo například zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva, zahrnující boje proti nemocem či snahu o snížení míry úmrtnosti.

Při zaměření na jednotlivé hrozby, které se za vlády Cháveze mohly vyskytnout, se opět dostáváme k tématice poklesu cen ropy. Návrh na zamezení kolapsu ekonomiky Venezuely způsobeného propadem prosperity ropného průmyslu již byl v této kapitole uveden. Uvedená řešení souvisí rovněž s předejitím hrozby možných stávek obyvatelstva, případně s pokusem o převrat, jelikož pokud by nedošlo k poklesu cen ropy, nezačala by ekonomická krize a venezuelská společnost by neměla mít důvod k obavám či nedůvěře ve vztahu ke své vládě. I přesto existuje několik dalších možných východisek, jak zajistit spokojenost obyvatelstva státu a mít úspěšnou vládu.

Dobré vládnutí státu by mělo dlouhodobě směřovat k ekonomické prosperitě země a k sociální rovnosti jeho obyvatel. Vláda by se tedy měla orientovat na možné cesty rozvoje, které je schopna zajistit svými silami a rozhodnutími. Neměla by vytvářet možné hrozby pro omezování tohoto cíle. Současně by měla podporovat rozvoj soukromého podnikání obyvatelstva, který by tomuto směru napomohl a zároveň uspokojil jednotlivé potřeby obyvatelstva. Vláda by měla zajistit férové podmínky pro každou skupinu obyvatel v oblasti vzdělávání, dostupnosti zdravotních služeb, zaměstnanosti a v dalších oblastech podporujících vysokou životní úroveň obyvatel. Nemělo by docházet k přijímání rozhodnutí za účelem blahobytu vlády a nikoliv jednotlivých složek obyvatel. Prostřednictvím vyšší míry vzdělávání by vláda měla využít znalosti a know-how v jednotlivých sektorech národního hospodářství a podporovat tak jejich růst a technologický pokrok. Vládní investice například do rozvoje venkova a infrastruktury by rovněž měly mít za následek spokojenost obyvatel a celkovou prosperitu společnosti.

Dalším možným rizikovým scénářem pro Venezuelu by mohla být emigrace vzdělaného obyvatelstva. Uvedený jev, tzv. „brain drain“, je typický především pro rozvojové země, kdy se vzdělaní lidé stěhují za prací do rozvinutých zemí, kde je vyšší možnost uplatnění a lepší pracovní podmínky. Vlády rozvojových zemí tak investují do vzdělávání obyvatel, kteří následně emigrují do zahraničí a nevyužijí tak své

znalosti k podpoře rozvoje domácího průmyslu, služeb nebo zemědělství. Vzdělané obyvatelstvo je přitom to hlavní, co každá země potřebuje ke svému dlouhodobému rozvoji. Pro předejití této situace by v zemi měli být lukrativní nabídky na pracovním trhu a vláda by měla zabezpečit snížení míry nezaměstnanosti, což opět souvisí s podporou soukromého podnikání. Minimální mzdy by měly být nastaveny tak, aby dokázaly pokrýt základní potřeby obyvatel a průměrná mzda by se měla pohybovat na hodnotě, která již dokáže uspokojit základní požadavky jednotlivců. Vytvoření podmínek pro úspěšný pracovní život vzdělaných obyvatel je klíčovým východiskem, které by mělo napomoci zamezení trendu odlivu vzdělaných obyvatel do zahraničí.

Vysoká míra urbanizace spojená se vzrůstající mírou chudoby je rovněž častým problémem rozvojových zemí. Nedostatečná podpora rozvoje venkova zapříčiňuje skutečnost, že obyvatelé venkova migrují za lepšími životními podmínkami právě do velkých měst. Pokud je v zemi vysoká nezaměstnanost, přestěhování do větších měst často venkovanům nepomůže v jejich situaci a nakonec se zabydlují spíše na okraji měst, vzhledem k lepší dostupnosti jednotlivých potřeb a služeb. Z okrajových částí se tak postupem času mohou vytvořit chudinské slumy. Pro zamezení této problematické situace, doprovázené zvýšenou mírou chudoby a výskytem nemocí, by vláda Venezuely měla investovat více prostředků do rozvoje venkova – infrastruktury, zdravotních a vzdělávacích služeb, dostupnosti základních potřeb obyvatel a podobně. Prosperita venkovských oblastí omezí trend stěhování do velkých měst a podpoří stěhování na venkov. Venkovská sídla se tak rozrostou do větších a významnějších obcí s dostupností všech základních potřeb a služeb. Jednotlivé společnosti následně mohou rozšířit svoje působení a soustředit část své výroby právě do venkovských oblastí, což v těchto místech podpoří zaměstnanost a rapidně zvýší jejich prosperitu a rozvoj. Přerozdělení vládních zisků z ropy a jejich investice do rozvoje venkova by rovněž mohla napomoci sociální oblasti státu.

Ekonomický rozvoj státu za vlády Huga Cháveze dosáhl významného pokroku v jednotlivých oblastech hospodářství státu, avšak nedošlo k přijetí opatření zajišťujících dlouhodobý rozvoj Venezuely. Existuje několik cest možného rozvoje Venezuely, které by případně mohly zamezit hluboké ekonomické krizi, ve které se Venezuela nachází v současnosti. Jednotlivá opatření a možná řešení k dosažení tohoto cíle byla uvedena v návrhové části mnohdy v rozporu s prováděnou politikou

Cháveze, avšak s cílem uvést možnosti rozvoje za existence vnějších hrozeb a se snahou omezení vládních rozhodnutí ohrožujících ekonomickou prosperitu země.

Závěr

Prezident Hugo Chávez za své vlády aplikoval mnohá politická rozhodnutí, která vedla k několika změnám jak v ekonomické, tak v sociální oblasti Venezuely. Cílem bakalářské práce bylo navrhnout možné využití politiky nebo sdílení zkušeností Huga Cháveze pro rozvoj země obdobného průmyslového potenciálu a velikosti. Prostřednictvím analýz vývoje pěti vybraných ukazatelů ve třech časových úsecích, které jsou zásadní pro posouzení ekonomické rozvoje země, byl zkoumán vliv vlády prezidenta Cháveze na ekonomický rozvoj státu společně se zhodnocením úspěšnosti implementované politiky. Provedená analýza SWOT následně shrnula poznatky z analýz jednotlivých ukazatelů a objasnila další možné cesty rozvoje státu, kdy došlo k pozitivnímu zhodnocení politiky prezidenta Huga Cháveze, ovšem s možným rizikovým scénářem dalšího rozvoje státu. Hypotéza práce: Politika Huga Cháveze byla prospěšná pro ekonomický rozvoj Venezuely.

Hypotézu práce lze na základě výsledků analýzy SWOT potvrdit, avšak implementace politiky prezidenta Cháveze by dosahovala pozitivních výsledků v zemi podobného průmyslového potenciálu a velikosti pouze za předpokladu vysokých a stále rostoucích cen ropy, což nelze vládním systémem zabezpečit. Prognóza následujícího vývoje nevykazuje pozitivní hodnocení, jelikož politika prezidenta Cháveze byla založena na prosperitě vnějšího faktoru – ceně ropy, jejíž fluktuace a případný propad by silně ohrozil budoucí ekonomický rozvoj státu. Při možné implementaci Chávezovy politiky je nutné zavést jednotlivá opatření, která by zamezila případnému ekonomickému propadu při riziku pádu cen ropy, a soustředit se především na zajištění dlouhodobého rozvoje státu za jakýchkoliv vnějších podmínek. Jednotlivá opatření a návrhy jsou uvedeny v návrhové části bakalářské práce, jejichž aplikace by vyžadovala změnu pojetí režimu vlády prezidenta Cháveze, avšak zajistila by budoucí ekonomický rozvoj státu.

Venezuela se v současné době nachází v době významné ekonomické stagflace a obrat k opětovnému rozvoji státu je složitě predikovatelný a je dlouhodobou záležitostí. Mnozí přisuzují odpovědnost za tyto následky bývalému prezidentovi Hugo Chávezovi, který svým politickým režimem výrazně ovlivnil současnou ekonomickou krizi. Stávající prezident Nicolás Maduro zvolil stejný směr politiky jako jeho předchůdce, který ovšem za diametrálně odlišných podmínek ekonomiky ztrácí na významu někdejšího úspěchu a prognóza budoucího vývoje Venezuely je

velice negativní. Hugo Chávez byl i přesto v dějinách Venezuely významnou osobností. Právem si získal oblibu chudšího obyvatelstva státu, kterému přerozděloval významné zisky z těžby ropy. Ekonomika za jeho vlády měla rostoucí charakter, ovšem otázkou zůstává, zda jeho politický režim v konečné fázi nezpůsobil více omezení k budoucímu ekonomickému rozvoji Venezuely než k jeho akceleraci.

Seznam použité literatury

1. CANNON, Barry. *Hugo Chávez and the Bolivarian Revolution Populism and democracy in a globalised age*. Manchester: Manchester University Press, 2009. ISBN 1847792766.
2. CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-155-0.
3. CORRALES, Javier a Manuel HIDALGO. *El régimen híbrido de Hugo Chávez en transición (2009-2013)*. 2013, 40. ISSN 0124-4035.
4. ČADIL, Jan. *Regionální ekonomie: Teorie a aplikace*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-191-8.
5. GOTT, Richard. *Hugo Chávez and the Bolivarian revolution*. New ed. London: Verso, 2011. ISBN 9781844677115.
6. HRBKOVÁ, Jana a kol. *Společenské vědy pro techniky: Ekonomie, právo, politologie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. ISBN 978-80-247-9923-0.
7. KADEŘÁBKOVÁ, Anna a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-05-0.
8. KISLINGEROVÁ, Eva a kol. *Inovace nástrojů ekonomiky a managementu organizací*. V Praze: C. H. Beck, 2008. C. H. Beck pro praxi. ISBN 978-80-7179-882-8.
9. NICHOLS, Elizabeth Gackstetter a Kimberly J. MORSE. *Venezuela*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, 2010. ABC-CLIO's Latin America in focus series. ISBN 1598845705.
10. PALÁT, Milan, Aleš PEPRNÝ a Daniel Kwabena TWEREFU. *Mezinárodní obchod*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 978-80-7375-741-0.
11. PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní turismus*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4862-7.
12. STUTELY, Richard. *Průvodce ekonomickými ukazateli: jak porozumět ekonomii*. Praha: Scientia, 2002. ISBN 80-7183-278-2.
13. SYROVÁTKA, Miroslav. *Jak (ne)měřit kvalitu života. Kritické pohledy na index lidského rozvoje*. Mezinárodní vztahy. 2008. ISSN 0323-1844.
14. TARVER, Hollis Micheal a Julia C. FREDERICK. *The history of Venezuela*. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2005. ISBN 0313335257.

15. THE WORLD BANK. *World development indicators 2008*. Began in 1978. Washington, D. C.: World Bank Publications, 2008. ISBN 9780821373866.
16. URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-725-9.
17. VARADZIN, František a kol. *Ekonomický rozvoj a růst*. Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-61-4.
18. WEISBROT, Mark a Jake JOHNSTON. *Venezuela's Economic Recovery: Is it Sustainable?*. Washington, D. C.: Center for Economic and Policy Research, 2012. ISBN 202-293-5380.
19. WEISBROT, Mark a Luis SANDOVAL. *The Venezuelan Economy in the Chávez Years*. Washington, D. C.: Center for Economic and Policy Research, 2007, 23. ISBN 202-293-5380.
20. WEISBROT, Mark, Rebecca RAY a Luis SANDOVAL. *The Chávez Administration at 10 Years: The Economy and Social Indicators*. Washington, D. C.: Center for Economic and Policy Research, 2009. ISBN 202-293-5380.

Internetové zdroje

1. BANCHS, Angel. La economía en los 13 años de Chávez. *El Universal* [online]. 2012 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.eluniversal.com/opinion/120206/la-economia-en-los-13-anos-de-chavez>
2. BORGER, Julian. Venezuela's worsening economic crisis – the Guardian briefing. *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/22/venezuela-economic-crisis-guardian-briefing>
3. BUXTON, Julia. Social Policy in Venezuela: Bucking Neoliberalism or Unsustainable Clientelism. *United Nations Research Institute for Social Development* [online]. 2014, 41 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/1D4EF25E12C57738C1257D9E00562542/\\$file/Buxton.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/1D4EF25E12C57738C1257D9E00562542/$file/Buxton.pdf)
4. CASTRO, Arachu. Barrio Adentro. *ReVista: Harvard Review of Latin America* [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://revista.drclas.harvard.edu/book/barrio-adentro>
5. CORONEL, Gustavo. *La Venezuela de Hugo Chávez* [online]. 2007 [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <http://www.elcato.org/la-venezuela-de-hugo-chavez>

6. CORRALES, Javier. Venezuela in the 1980s, the 1990s and beyond: Why Citizen-Detached Parties Imperil Economic Governance. *ReVista: Harvard review of Latin America* [online]. [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: <http://revista.drclas.harvard.edu/book/venezuela-1980s-1990s-and-beyond>
7. CUEVAS, Mario. Potential GDP Growth in Venezuela: A Structural Time Series Approach. The World Bank Publications [online]. 2002 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-2826>
8. Domestic Distribution of Household Income. *University of Denver* [online]. [cit. 2016-12-14]. Dostupné z: <http://www.du.edu/ifs/help/understand/economics/equations/sam/domdistribution.html>
9. External balance on goods and services (% of GDP). The World Bank [online]. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.RSB.GNFS.ZS?locations=VE>
10. FERNANDES, Sujatha. Social Policy in Chávez's Venezuela. *ReVista: Harvard Review of Latin America* [online]. [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://revista.drclas.harvard.edu/book/social-policy-ch%C3%A1vezs-venezuela>
11. GARRIDO, Mario Hubert. The Maduro government's first two years. *Granma* [online]. 2015 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://en.granma.cu/mundo/2015-04-22/the-maduro-governments-first-two-years>
12. GDP (current US\$). The World Bank [online]. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=VE>
13. GDP growth (annual %). The World Bank [online]. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VE>
14. GREEN, Daniel a Patrick HALL. Venezuela in Crisis. *International Policy Digest* [online]. 2016 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://intpolicydigest.org/2016/03/14/venezuela-in-crisis/>
15. HERRERO, Alicia García. *Determinants of the Venezuelan banking crisis of the mid-1990s: An event history analysis* [online]. 2003, 32 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1433238
16. Chudoba. *Rozvojovka* [online]. 2008 [cit. 2016-09-16]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>
17. Inflation: Druhy, definice, tabulky. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2016-09-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

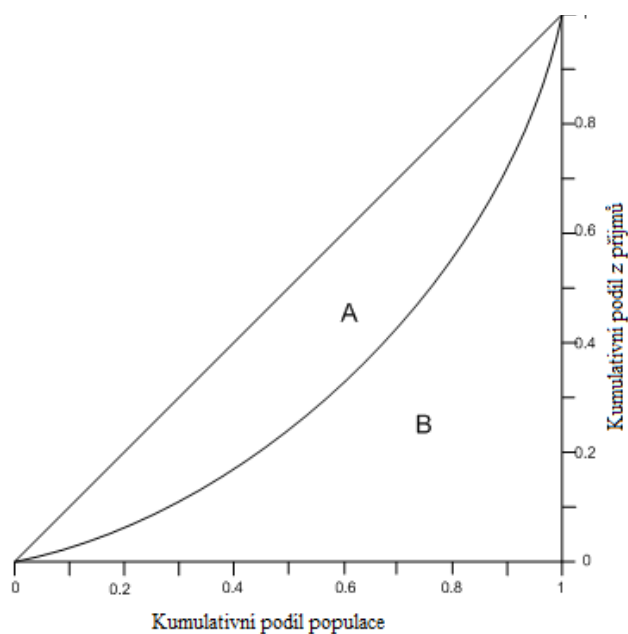
18. Inflation, consumer prices (annual %). The World Bank [online]. [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=VE>
19. International trade data. *European Commission* [online]. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/ext_esms_az.htm
20. *Instituto Nacional de Estadística: República Bolivariana de Venezuela* [online]. [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: http://www.ine.gov.ve/index.php?option=com_content&view=category&id=104&Itemid=45#
21. KIMBERLY, Amadeo. Balance of trade. In: *The balance* [online]. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/balance-of-trade-definition-favorable-vs-unfavorable-3306261>
22. MAREŠ, Petr. *Monitorování chudoby v České republice: Subjektivní míry chudoby* [online]. 2002 [cit. 2016-12-14]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/Sirchu.pdf#page=31>
23. MARTHOZ, Jean-Paul. Venezuela's foreign policy: a mirage based on a curse. *NOREF* [online]. 2014, 8 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://noref.no/var/ezflow_site/storage/original/application/5ac5220191adf69475fb57f9e303479c.pdf
24. MCCOY, Jennifer. Venezuela: Leading a New Trend in Latin America? *ReVista: Harvard Review of Latin America* [online]. 2008 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <http://revista.drclas.harvard.edu/book/venezuela-leading-new-trend-latin-america>
25. NAVARRO, Sandra. *En qué consiste el Proyecto Bolívar 2000 de Hugo Chávez* [online]. 2007 [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <https://snavarro.wordpress.com/2007/11/28/en-que-consiste-el-proyecto-bolivar-2000-de-hugo-chavez/>
26. PEARSON, Tamara. Demystifying Venezuela's Inflation: The Opposition's Red Herring. *Venezuelanalysis.com* [online]. 2011 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: <https://venezuelanalysis.com/analysis/6528>
27. RENWICK, Danielle. Mercosur: South America's Fractious Trade Bloc. *Council of Foreign Relations* [online]. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/trade/mercosur-south-americas-fractious-trade-bloc/p12762>

-
28. RESTUCCIA, Diego. *The Monetary and Fiscal History of Venezuela 1960–2005* [online]. University of Toronto, 2010 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: https://www.economics.utoronto.ca/diegor/research/MFHILA_paper.pdf
 29. ROBERTSON, Ewan. *Is Poverty Still Falling in Venezuela?* [online]. 2014 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <https://venezuelanalysis.com/analysis/10749>
 30. ROMERO, Carlos A. a Víctor M. MIJARES. *From Chávez to Maduro: Continuity and Change in Venezuelan Foreign Policy* [online]. 2016, 37 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0102-85292016000100165
 31. Trade Policy Review: Venezuela 2002: More private investment needed to diversify the economy. *World Trade Organization* [online]. [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp207_e.htm
 32. Turnover. *Trading Point* [online]. [cit. 2016-09-18]. Dostupné z: <http://www.trading-point.com/turnover>
 33. WILPRET, Gregory. The Economics, Culture, and Politics of Oil in Venezuela. *Venezuela Analysis* [online]. 2003 [cit. 2016-12-22]. Dostupné z: <https://venezuelanalysis.com/analysis/74>
 34. Venezuela. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. [cit. 2016-10-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/jizni_amerika/venezuela/index.html
 35. The Bolivarianism of Hugo Chávez. *Voltaire Network* [online]. 2002 [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <http://www.voltairenet.org/article136424.html>
 36. *The World Bank* [online]. The World Bank Group [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>
 37. Venezuela. *The Observatory of Economic Complexity* [online]. [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/ven/>
 38. Venezuela (Bolivarian Republic of): Briefing note for countries on the 2015 Human Development Report. *United Nations Development Programme* [online]. 2015, 7 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/VEN.pdf
 39. Venezuela: February 1996: Trade policy review. *World Trade Organization* [online]. 1996 [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp26_e.

-
40. Venezuela - GNI per capita. *Index Mundi* [online]. [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.indexmundi.com/facts/venezuela/gni-per-capita>
 41. Venezuela Overview. *The World Bank* [online]. The World Bank Group [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/venezuela/overview>
 42. WILPRET, Gragory. The Roots of the Current Situation in Venezuela. *Global Research* [online]. 2015 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/the-roots-of-the-current-situation-in-venezuela/5493885>
 43. WILPRET, Gregory. *The Meaning of 21st Century Socialism for Venezuela* [online]. 2006 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <https://venezuelanalysis.com/analysis/1834>
 44. ¿Cuál fue el rumbo de Hugo Chávez en economía en sus 14 años de poder? *El Comercio* [online]. 2013 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://elcomercio.pe/economia/mundo/cual-fue-rumbo-hugo-chavez-economia-sus-14-anos-poder-noticia-1546093>

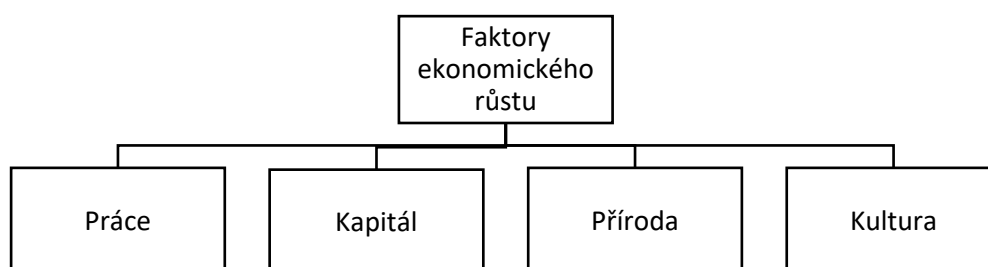
Seznam příloh

Obrázek č. 1: Lorenzova křivka

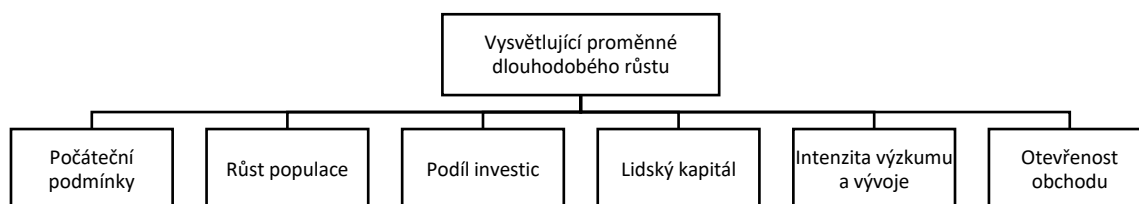
Zdroj: <http://www.du.edu/ifs/help/understand/economics/equations/sam/domdistribution.html>

Graf č. 1: Faktory ekonomického růstu

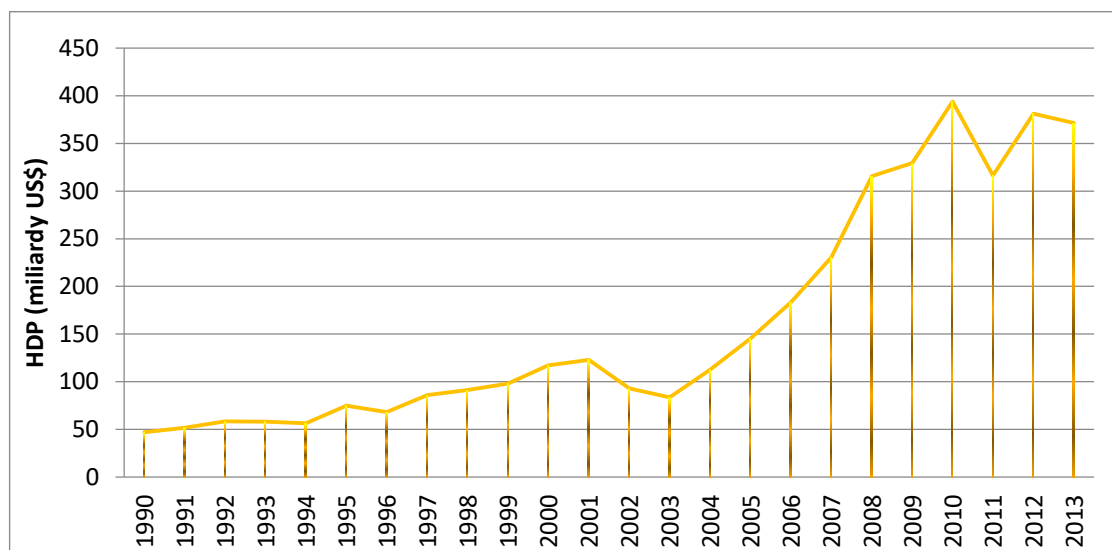
Zdroj: VARADZIN, František. Ekonomický rozvoj a růst. Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-61-4.

Graf č. 3: Vysvětlující proměnné dlouhodobého růstu

Zdroj: KADERÁBKOVÁ, Anna a Václav ŽDÁREK. Makroekonomická analýza. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-05-0.

Graf č. 3: Vývoj HDP ve Venezuele mezi lety 1990 – 2013

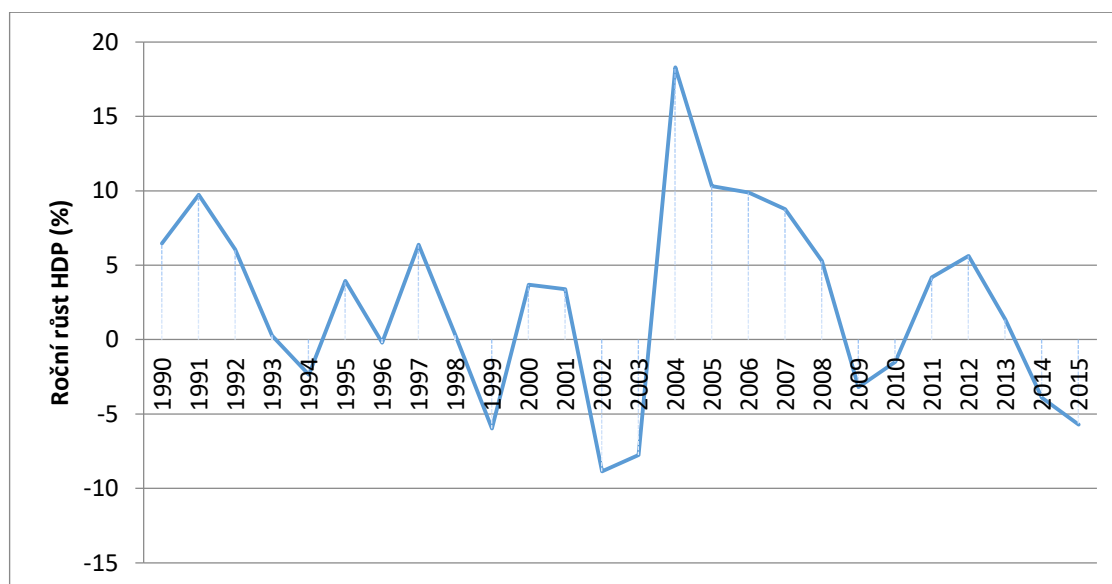

Zdroj: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=VE>

Zpracování: vlastní návrh

Poznámka: Vzhledem k nedostupnosti dat jsou hodnoty salda zahraničního obchodu vyobrazeny pouze do roku 2013

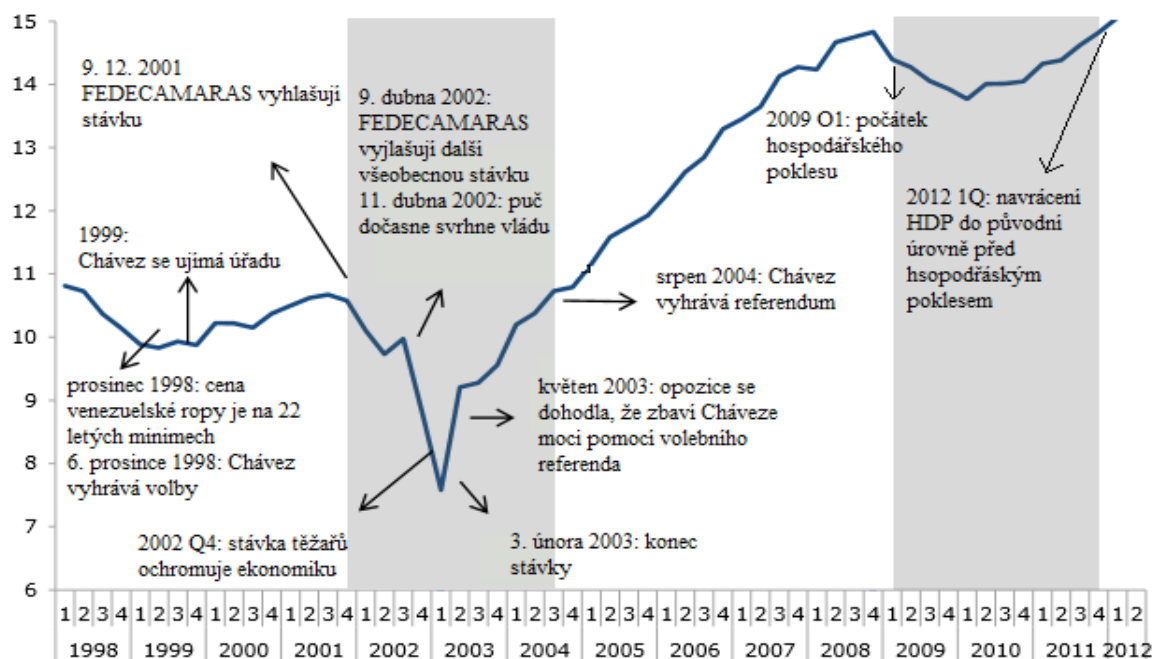
Graf č. 4: Vývoj růstu HDP Venezuely mezi lety 1990 - 2015

Zdroj: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=VE>

Zpracování: vlastní návrh

Graf č. 5: Čtvrtletní vývoj venezuelského reálného HDP (miliarda bolívarů) mezi lety 1998 - 2012

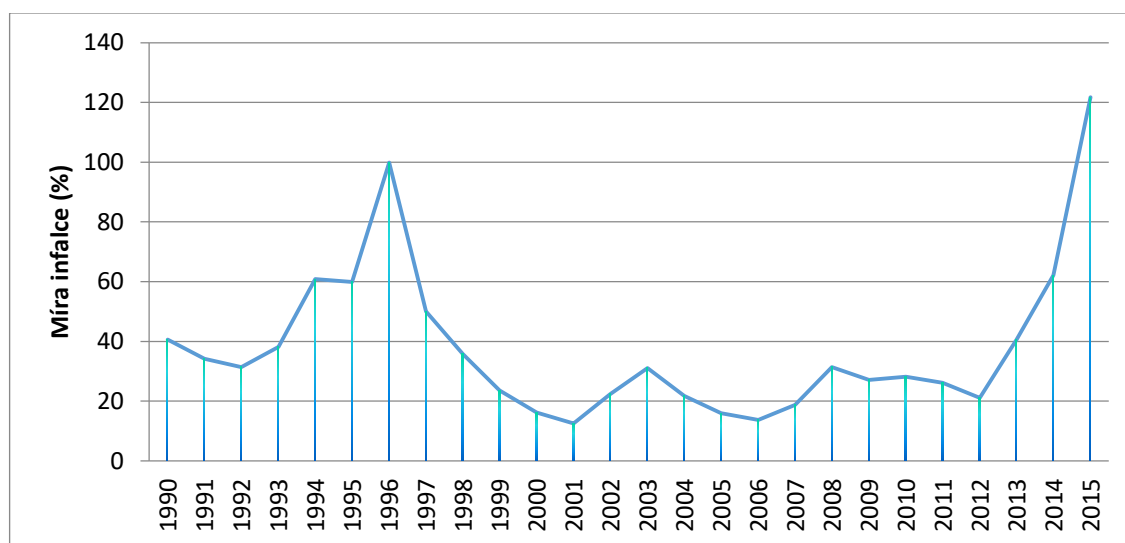

Zdroj: <http://cepr.net/documents/publications/venezuela-2012-09.pdf>

Zpracování: částečné vlastní úpravy

Poznámka: šedá oblast grafu znázorňuje recesi a obnovu ekonomiky po recesi

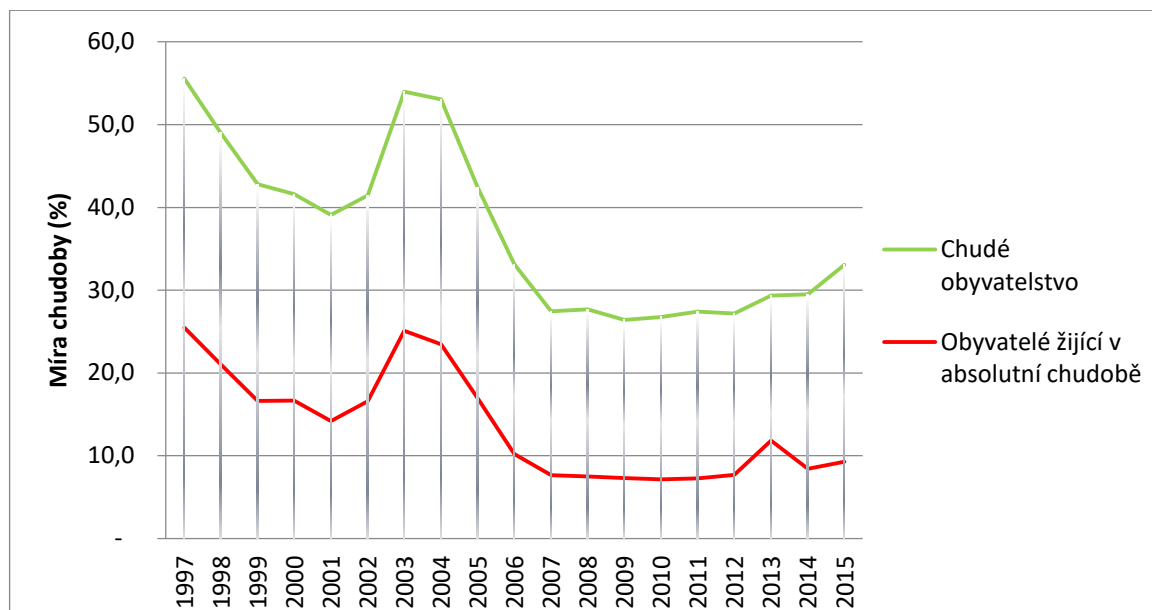
Graf č. 6: Vývoj míry inflace ve Venezuele mezi lety 1990 - 2015

Zdroj: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=VE>

Zpracování: vlastní návrh

Graf č. 7: Vývoj míry chudoby a míry absolutní chudoby ve Venezuele mezi lety 1997 - 2015

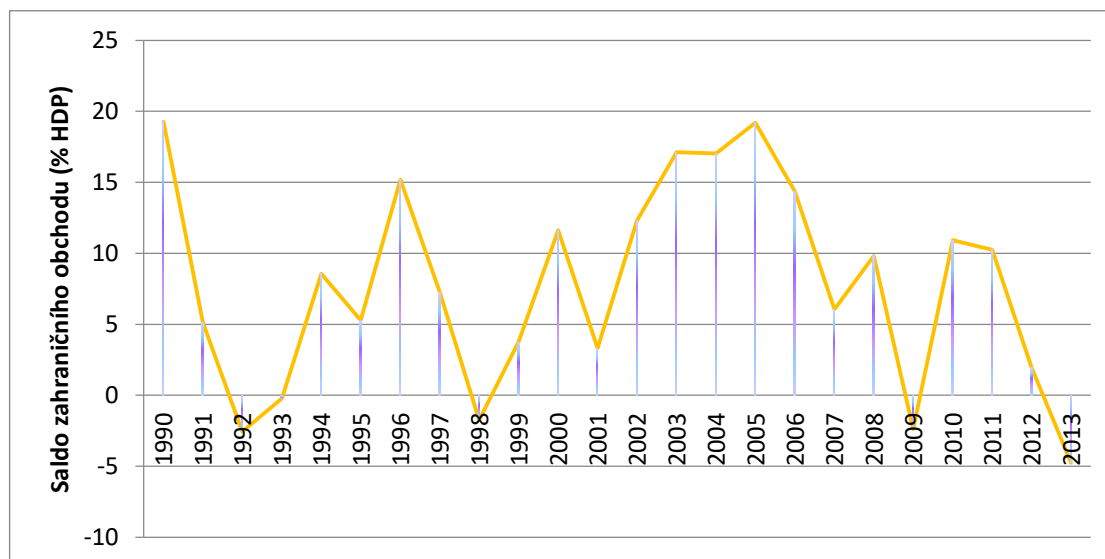

Zdroj: http://www.ine.gov.ve/index.php?option=com_content&view=category&id=104&Itemid=45#

Zpracování: vlastní návrh

Poznámka: Skrze nedostupnost dat míry chudoby jsou v grafu zaznačeny pouze hodnoty od roku 1997

Graf č. 8: Vývoj salda zahraničního obchodu (%HDP) Venezuely mezi lety 1990 - 2013

Zdroj: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.RSB.GNFS.ZS?locations=VE>

Zpracování: vlastní návrh

Poznámka: Vzhledem k nedostupnosti dat jsou hodnoty salda vyobrazeny pouze do roku 2013

Tabulka č. 1: Vývoj ukazatele HDI a jeho jednotlivých složek mezi lety 1990 - 2014

	Naděje dožití při narození	Očekávaná délka školní docházky	Průměrná délka školní docházky	HND na osobu (2011 PPP\$)	HDI
1990	69,8	10,5	4,6	14,448	0,635
1995	70,9	10,7	5,5	15,197	0,659
2000	72,3	10,5	6,4	14,417	0,673
2005	73,1	12,5	7,4	14,827	0,716
2010	73,6	14,2	8,6	16,329	0,757
2011	73,7	14,2	8,9	16,578	0,761
2012	73,9	14,2	8,9	17,166	0,764
2013	74,0	14,2	8,9	17,079	0,764
2014	74,2	14,2	8,9	16,159	0,762

Zdroj: http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/VEN.pdf

Zpracování: částečné vlastní úpravy

Tabulka č. 2: Analýza SWOT zhodnocení vlády Huga Cháveze na ekonomický rozvoj Venezuely

SILNÉ STRÁNKY	Váha	Hodnocení	Součin
Využití rostoucích cen ropy k pozitivnímu růstu HDP	0,30	5	1,50
Ekonomická opatření k udržení nízké míry inflace	0,15	4	0,60
Zvýšení sociálních výdajů vlády	0,15	4	0,60
Zavedení sociálních programů pro rozvoj vzdělávání a zdravotní péče	0,15	4	0,60
Podstatné snížení míry chudoby v rámci sociální politiky	0,20	5	1,00
Navázání nových vztahů v regionu v rámci zahraniční politiky	0,05	2	0,10
SLABÉ STRÁNKY	Váha	Hodnocení	Součin
Nedostatečná vládní opatření k podpoře rozvoje soukromého sektoru	0,15	-3	-0,45
Nízké investice	0,15	-4	-0,60
Rozvoj a podpora pouze ropného průmyslu	0,30	-4	-1,20
Nedostatečná tvorba úspor v období ropného boomu	0,25	-5	-1,25
Ukončení vazeb s mezinárodními organizacemi v rámci sociální politiky	0,05	-2	-0,10
Špatné vztahy se západními mocnostmi v rámci zahraniční politiky	0,10	-3	-0,30
PŘÍLEŽITOSTI	Váha2	Hodnocení	Součin
Podpora rozvoje ostatních sektorů národního hospodářství	0,20	4	0,8
Rapidní nárůst cen ropy	0,30	5	1,5
Příliv zahraničních investic	0,15	3	0,45
Příliv know-how	0,10	2	0,2
Získání dotací na podporu nedostatečně rozvinutých oblastí ekonomiky	0,15	3	0,45
Podpora rozvoje venkova	0,10	3	0,3
HROZBY	Váha2	Hodnocení	Součin
Stávký obyvatelstva, pokus o převrat	0,20	-4	-0,8
Ukončení mezinárodního obchodu s USA skrze špatné vztahy	0,15	-3	-0,45
Pokles cen ropy	0,30	-5	-1,5
Nedostatečný technologický pokrok stěžejních odvětví	0,10	-2	-0,2
Emigrace vzdělaného obyvatelstva	0,10	-3	-0,3
Vysoká míra urbanizace a s ní spojená vzrůstající míra chudoby	0,15	-4	-0,6

Zdroj: vlastní analýza SWOT

Zpracování: vlastní návrh